

FI

Käsikirja
uuden Bryssel II
-asetuksen
soveltamista
varten

www.europa.eu.int/civiljustice

Johdanto

Euroopan Unionin vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuva alue helpottaa ihmisten jokapäiväistä elämää, kun heidän on käytettävä oikeuksiaan ja käännyttävä tuomioistuimen puoleen näiden oikeuksien toimeenpanemiseksi.

Maaliskuun 1. päivästä 2005 lähtien tuomioistuimen toimivaltaan sekä tuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon tietyissä lasten huoltoa koskeissa asioissa sovelletaan Neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003 (ns. uusi Bryssel II asetetus).

Tämä käytännön opas on laadittu Euroopan komissiossa yhdessä siviili- ja kauppaoikeuden alaan kuuluvan Euroopan oikeudellisen verkoston kanssa. Sen tavoitteena on auttaa osapuolia, tuomareita, lakimiehiä, notaareja ja keskusviranomaisia asetuksen soveltamisessa. Opas ei ole oikeudellisesti sitova eikä sillä ole vaikutusta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tai kansallisten tuomioistuinten asetuksen soveltamiseen liittyvään päätöksentekoon.

Toivon, että opas auttaa ymmärtämään paremmin tätä monimutkaista ja tärkeää aihetta.

Ystävällisin terveisin,

Euroopan komission varapuheenjohtaja
Franco Frattini

Sisällysluettelo

Johdanto	s. 2
I. Soveltamisala	s. 6
1. Alkusäännökset ja maantieteellinen soveltamisala	s. 7
(a) Yleissääntö	s. 7
(b) Siirtymäsäännökset	s. 7
2. Aineellinen soveltamisala	s. 10
2.1. Mitkä asiat kuuluvat asetuksen soveltamisalaan?	s. 10
(a) Asetuksen soveltamisala	s. 10
(b) Asiat, jotka eivät kuulu asetuksen soveltamisalaan	s. 11
2.2. Mitkä päätökset kuuluvat asetuksen soveltamisalaan?	s. 12
2.3. Asetus ei estä tuomioistuimia toteuttamasta kiireellisissä tapauksissa väliaikaistoimenpiteitä tai turvaamistoimia	s. 13
II. Minkä jäsenvaltion tuomioistuimille toimivalta kuuluu?	s. 14
1. Yleissääntö – lapsen asuinvaltio	s. 15
2. Poikkeukset yleissääntöön	s. 16
(a) Lapsen aiempaan asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilyminen	s. 16
(b) Toimivalta lapsikaappaustapauksissa	s. 20
(c) Oikeuspaikkasopimus	s. 20
(d) Lapsen olinpaikka	s. 21
(e) Toissijainen toimivalta	s. 21
III. Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn	s. 22
1. Millaisissa tilanteissa asian käsittely voidaan siirtää toiseen tuomioistuimeen?	s. 24
2. Mitä menettelyä sovelletaan?	s. 24
3. Käytännön näkökohtia	s. 25

IV. Mitä tapahtuu, jos menettely pannaan vireille kummassakin jäsenvaltiossa?	s. 28
V. Miten tuomioistuimen päätös voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa?	s. 30
VI. Tapaamisoikeutta koskevat säännöt	s. 32
1. Asetuksen perusteella tapaamisoikeus tunnustetaan ja pannaan täytäntöön ilman eri toimenpiteitä	s. 33
2. Mitä tapaamisoikeudella tarkoitetaan?	s. 33
3. Millä edellytyksillä todistus voidaan antaa?	s. 33
4. Milloin tuomion antanut tuomari antaa todistuksen?	s. 34
(a) Tapaamisoikeuteen liittyy rajat ylittävä tilanne	s. 34
(b) Tapaamisoikeuteen ei liity rajat ylittävää tilannetta	s. 34
5. Voiko todistukseen hakea muutosta?	s. 35
6. Mitä hyötyä todistuksesta on?	s. 35
7. Täytäntöönpanovaltion tuomioistuinten toimivalta päättää tapaamisoikeuden toteuttamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä	s. 35
VII. Lapsikaappauksia koskevat säännöt	s. 36
1. Toimivalta	s. 38
2. Säännöt, joiden tarkoituksena on varmistaa, että lapsi palautetaan välittömästi	s. 40
2.1. Tuomioistuin arvioi, onko lapsi viety pois maasta tai jätetty palauttamatta asetuksessa tarkoitetulla tavalla	s. 40
2.2. Tuomioistuimen on aina määrättävä lapsi palautettavaksi, jos tämä voi saada suojelua alkuperäisessä asuinvaltiossa	s. 40
2.3. Lapselle ja palauttamispyyntöä esittävälle osapuolelle on annettava tilaisuus tulla kuulluiksi	s. 41
2.4. Tuomioistuimen on tehtävä päätös kuuden viikon kuluessa	s. 41
3. Entä jos tuomioistuin päättää, että lasta ei palauteta?	s. 44
4. Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään pääasian kokonaisuudessaan	s. 45
5. Menettely alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimessa	s. 45
6. Eksekvatuuri-menettelyn poistaminen alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen päätökseltä, joka edellyttää lapsen palauttamista	s. 47
7. Jos lapsi siirretään edelleen toiseen jäsenvaltioon	s. 48

VIII. Täytäntöönpano	s. 50
IX. Lapsen kuuleminen	s. 52
X. Keskusviranomaisten ja tuomioistuinten välinen yhteistyö	s. 54
XI. Asetuksen ja lasten suojelua koskevan vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen suhde toisiinsa	s. 56
Liite: Avioeromenettelyt Euroopan unionissa – Yhteenveto avioliittoa koskevista säännöistä	s. 59
Kaaviot	s. 62

I. Soveltamisala

1. Alkusaännökset ja maantieteellinen soveltamisala

Missä maissa asetusta sovelletaan ja mistä lähtien?

a Yleissääntö

72 ARTIKLA

Asetusta sovelletaan 1. maaliskuuta 2005 alkaen kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa lukuun ottamatta Tanskaa. Sitä sovelletaan myös niissä kymmenessä jäsenvaltiossa, jotka liittyivät Euroopan unioniin 1. toukokuuta 2004. Asetusta sovelletaan jäsenvaltioissa sellaisenaan ja kansalliseen lainsäädäntöön nähden ensisijaisesti.

64 ARTIKLA

Asetusta sovelletaan **kokonaisuudessaan**:

- asiaa koskeviin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille
- virallisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu tai rekisteröity ja
- osapuolten välisiin sopimuksiin, jotka on tehty

1. maaliskuuta 2005 jälkeen (64 artiklan 1 kohta).

b Siirtymäsäännökset

Tuomioiden **tunnustamista ja täytäntöönpanoa** koskevia asetuksen säännöksiä sovelletaan **ennen 1. maaliskuuta 2005 aloitettujen oikeudenkäyntimenettelyjen osalta** kolmeen seuraavaan ryhmään:

- (a) tuomiot, jotka on annettu 1. maaliskuuta 2005 tai sen jälkeen menettelyissä, jotka on pantu vireille ennen kyseistä päivää mutta Bryssel II -asetuksen voimaantulon (1.3.2001) jälkeen (64 artiklan 2 kohta);
- (b) tuomiot, jotka on annettu ennen 1. päivää maaliskuuta 2005 menettelyissä, jotka on pantu vireille Bryssel II -asetuksen voimaantulon (1.3.2001) jälkeen sen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa (64 artiklan 3 kohta);
- (c) tuomiot, jotka on annettu ennen 1. päivää maaliskuuta 2005 mutta Bryssel II -asetuksen voimaantulon (1.3.2001) jälkeen menettelyissä, jotka on pantu vireille ennen Bryssel II -asetuksen voimaantuloa (64 artiklan 4 kohta).

Bryssel II -asetus tuli voimaan 15 jäsenvaltion EU:ssa 1. maaliskuuta 2001.

Kymmenen "uuden" jäsenvaltion osalta, jotka liittyivät Euroopan unioniin 1. toukokuuta 2004, Bryssel II -asetuksen voimaantulopäiväksi katsotaan kuitenkin 1. toukokuuta 2004.

Ryhmiiin a–c kuuluvat tuomiot tunnustetaan ja pannaan täytäntöön asetuksen III luvun mukaisesti, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- säännöt, joiden nojalla tuomioistuin on antanut tuomion, ovat joko tämän asetuksen tai Bryssel II -asetuksen taikka tuomion antaneen jäsenvaltion ja täytäntöönpanosta vastaavan jäsenvaltion välillä sovellettavan yleissopimuksen mukaiset,
- ennen 1. päivää maaliskuuta 2005 annettujen tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon ehtona on lisäksi, että tuomiot koskevat avioeroa, asumuseroa tai avioliiton mitätöintiä taikka puolisoiden yhteisten lasten huoltoa, josta päätetään näiden avioliittoa koskevien menettelyjen yhteydessä.

On huomattava, että asetuksen III lukua, jossa säädetään tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta, sovelletaan näihin tuomioihin kokonaisuudessaan, siis myös 4 jakson uusia sääntöjä, joiden mukaan tiettytyyppisiin tuomioihin ei enää tarvitse soveltaa eksekvatuurimenettelyä (ks. VI ja VII luku).

Esimerkki:

Avioero pannaan vireille jäsenvaltion A tuomioistuimessa 1. joulukuuta 2002 Bryssel II -asetuksen mukaisesti. Samalla nostetaan kanne, joka koskee puolisoiden yhteisten lasten huoltajuutta. Tuomioistuin antaa 1. tammikuuta 2004 tuomion, jonka mukaan lasten huoltajana toimii äiti, ja isällä on tapaamisoikeus. Tämän jälkeen äiti muuttaa lasten kanssa jäsenvaltioon B.

1. tilanne: *Jos jäsenvaltiot A ja B ovat kumpikin ns. vanhoja jäsenvaltioita, isä voi 64 artiklan 3 kohdassa säädetyn siirtymäsäännön nojalla vaatia, että tapaamisoikeutta koskeva päätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön jäsenvaltiossa B sellaisenaan ilman eksekvatuurimenettelyä asetuksen III luvun 4 jakson mukaisesti, siitä huolimatta, että oikeudenkäyntimenettely on pantu vireille ennen 1. päivää maaliskuuta 2005.*

2. tilanne: *Jos ainakin toinen jäsenvaltioista on ns. uusi jäsenvaltio, 64 artiklassa säädettyjä siirtymäsäännöksiä ei voida soveltaa, koska tuomio on annettu 1. tammikuuta 2004 eli ennen kuin Bryssel II -asetus tuli voimaan uusien jäsenvaltioiden osalta.*

Siirtymäsäännökset

<p>Liittykö asia</p> <p>a) oikeudenkäyntiin, joka on pantu vireille b) viralliseen asiakirjaan, joka on laadittu c) osapuolten väliseen sopimukseen, joka on tehty</p> <p>1. maaliskuuta 2005 jälkeen?</p>	<p>KYLLÄ Asetusta sovelletaan kokonaisuudessaan (64 artiklan 1 kohta).</p>
<p>Liittykö asia tuomioon, joka on annettu 1. maaliskuuta 2005 jälkeen menettelyssä, joka on pantu vireille Bryssel II -asetuksen voimaantulon jälkeen,</p> <p>ja</p> <p>perustuuko tuomio sääntöihin, jotka ovat yhdenmukaiset asetuksen tai Bryssel II -asetuksen säännösten tai tuomiovaltion ja täytäntöönpanovaltion välillä voimassa olevan sopimuksen määräysten kanssa?</p>	<p>KYLLÄ Tuomio tunnustetaan ja se on täytäntöönpanokelpoinen asetuksen III luvun nojalla (64 artiklan 2 kohta).</p>
<p>Liittykö asia tuomioon, joka on annettu ennen 1. maaliskuuta 2005 menettelyssä, joka on pantu vireille Bryssel II -asetuksen voimaantulon jälkeen asiassa, joka kuuluu Bryssel II -asetuksen soveltamisalaan?</p>	<p>KYLLÄ Tuomio tunnustetaan ja se on täytäntöönpanokelpoinen asetuksen III luvun nojalla (64 artiklan 3 kohta).</p>
<p>Liittykö asia tuomioon, joka on annettu ennen 1. maaliskuuta 2005 mutta Bryssel II -asetuksen voimaantulon jälkeen menettelyssä, joka on pantu vireille ennen tämän asetuksen voimaantuloa asiassa, joka kuuluu sen soveltamisalaan,</p> <p>ja</p> <p>perustuuko tuomio sääntöihin, jotka ovat yhdenmukaiset asetuksen tai Bryssel II -asetuksen säännösten tai tuomiovaltion ja täytäntöönpanovaltion välillä voimassa olevan sopimuksen määräysten kanssa?</p>	<p>KYLLÄ Tuomio tunnustetaan ja se on täytäntöönpanokelpoinen asetuksen III luvun nojalla (64 artiklan 4 kohta).</p>
<p>EI</p>	<p>Asetusta ei sovelleta.</p>

2. Aineellinen soveltamisala

2.1. Mitkä asiat kuuluvat asetuksen soveltamisalaan?

a Asetuksen soveltamisala

Asetuksessa vahvistetaan säännöt, jotka koskevat tuomioistuimen toimivaltaa (II luku), tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa (III luku) sekä keskusviranomaisten välistä yhteistyötä (IV luku) vanhempainvastuuta koskevista asioista. Lisäksi siinä on lapsikaappauksia ja tapaamisoikeutta koskevia erityissääntöjä.

- **Asetusta sovelletaan kaikkiin siviilioikeudellisiin asioihin, jotka liittyvät ”vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen”.**

1 ARTIKLAN 1 KOHDAN B ALAKOHTA, 1 ARTIKLAN 2 KOHTA JA 2 ARTIKLAN 7 KOHTA

Vanhempainvastuun käsite on määritelty laajasti siten, että se kattaa kaikki vanhempainvastuunkantajan (huoltajan) oikeudet ja velvollisuudet, jotka liittyvät lapseen ja tämän omaisuuteen. Niihin kuuluvat paitsi oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus myös kysymykset, jotka koskevat holhousta ja lapsen sijoittamista sijaisperheeseen tai hoitolaitokseen. Huoltaja voi olla luonnollinen tai oikeushenkilö.

Asetuksen 1 artiklan 2 kohdassa esitetty luettelo vanhempainvastuun piiriin kuuluvista seikoista ei ole tyhjentävä vaan esimerkinomainen.

Toisin kuin lasten suojelua koskevassa vuoden 1996 Haagin yleissopimuksessa (ks. XI luku), asetuksessa ei määritellä asetuksen

soveltamisalaan kuuluvien lasten yläikärajaa vaan jätetään tämä kysymys ratkaistavaksi kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Vaikka vanhempainvastuuseen liittyvät kysymykset koskevat useimmiten alaikäisiä, alle 18-vuotiaita henkilöitä, myös alle 18-vuotiaat saattavat kansallisen lainsäädännön nojalla vapautua vajaavaltaisuudesta esimerkiksi solmiessaan avioliiton. Tällaisia henkilöitä koskevien päätösten ei periaatteessa katsota liittyvän vanhempainvastuuseen, vaan ne jäävät asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

- **Asetusta sovelletaan ”siviilioikeudellisiin asioihin”.**

1 ARTIKLAN 1 JA 2 KOHTA SEKÄ JOHDANTO-OSAN 7 KAPPALE

Asetusta sovelletaan ”siviilioikeudellisiin asioihin”. Tämä käsite on määritelty asetuksen soveltamista varten laajasti niin, että se kattaa kaikki 1 artiklan 2 kohdassa luetellut asiat. Sellainen vanhempainvastuun piiriin kuuluva erityiskysymys, joka kansallisen lainsäädännön mukaan on ns. julkisoikeudellinen toimenpide, esimerkiksi lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen tai hoitolaitokseen, kuuluu asetuksen soveltamisalaan.

- **Asetusta sovelletaan lapsen omaisuutta koskeviin turvaamistoimenpiteisiin.**

1 ARTIKLAN 2 KOHDAN C JA E ALAKOHTA JA JOHDANTO-OSAN 9 KAPPALE

Kun lapsella on omaisuutta, saattaa olla tarpeen toteuttaa tiettyjä turvaamistoimenpiteitä, esimerkiksi nimetä joku henkilö tai elin avustamaan ja edustamaan lasta omaisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Asetusta sovelletaan kaikkiin turvaamistoimenpiteisiin, joita tarvitaan omaisuuden hallinnointia tai myymistä varten. Toimenpiteet saattavat olla tarpeen esimerkiksi siinä tapauksessa, että lapsen vanhemmat ovat tällaisesta kysymyksestä eri mieltä.

Sen sijaan toimenpiteet, jotka liittyvät lapsen omaisuuteen mutta joissa ei ole kyse lapsen suojelusta, eivät kuulu tämän asetuksen soveltamisalaan, vaan niitä säännellään tuomioistuinten toimivallasta ja tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa 22. päivänä joulukuuta 2000 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 44/2001 "Bryssel I -asetus". Tuomioistuin arvioi kussakin tapauksessa, liittyykö lapsen omaisuutta koskeva toimenpide myös lapsen suojeluun. Vaikka asetusta sovelletaan turvaamistoimenpiteisiin, sitä ei sovelleta toimenpiteisiin, jotka toteutetaan lasten tekemien rikosten vuoksi (johdanto-osan 10 kappale).

b Asiat, jotka eivät kuulu asetuksen soveltamisalaan

1 ARTIKLAN 3 KOHTA JA JOHDANTO-OSAN 10 KAPPALE

Asetuksen 1 artiklan 3 kohdassa luetellaan asiat, jotka on suljettu asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle siitä huolimatta, että ne saattavat liittyä läheisesti vanhempainvastuuta koskeviin kysymyksiin (esim. adoptio, vajaavaltaisuudesta vapauttaminen, lapsen sukunimi ja etunimet).

JOHDANTO-OSAN 11 KAPPALE

> Asetusta ei sovelleta elatusvelvoitteisiin.

Elatusvelvoitteita ja vanhempainvastuuta käsitellään usein samassa oikeudenkäyntimenettelyssä. Elatusvelvoitteet eivät kuitenkaan kuulu asetuksen soveltamisalaan, koska niitä säännellään jo Bryssel I -asetuksella. Tuomioistuin, jolle toimivalta asetuksen mukaan kuuluu, on kuitenkin yleensä toimivaltainen ratkaisemaan myös elatusvelvoitteita koskevat kysymykset Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 2 kohdan nojalla. Tämän säännöksen ansiosta tuomioistuin,

jolla on toimivalta vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, voi ratkaista myös elatusvelvoitteita koskevat kysymykset, jos ne liittyvät vanhempainvastuuseen. Vaikka molempia asioita käsitellään samassa menettelyssä, niitä koskevat päätökset tunnustetaan ja pannaan täytäntöön eri sääntöjen mukaan. Elatusvelvoitteita koskeva päätöksen osa tunnustetaan ja pannaan täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa Bryssel I -asetuksen sääntöjen mukaan, kun taas vanhempainvastuuta koskeva päätöksen osa tunnustetaan ja pannaan täytäntöön uuden Bryssel II -asetuksen mukaan.

2.2. Mitkä päätökset kuuluvat asetuksen soveltamisalaan?

➤ Asetusta sovelletaan kaikkiin vanhempainvastausta koskeviin päätöksiin.

1 ARTIKLAN 1 KOHDAN B ALAKOHTA JA JOHDANTO-OSAN 5 KAPPALE

Toisin kuin Bryssel II -asetusta, tätä asetusta sovelletaan kaikkiin jonkin jäsenvaltion tuomioistuimen tekemiin päätöksiin, jotka koskevat vanhempainvastausta.

Bryssel II -asetusta sovellettiin vanhempainvastausta koskeviin päätöksiin vain, jos ne oli tehty avioliittoa koskevan menettelyn yhteydessä ja jos ne koskivat puolisoiden yhteisiä lapsia. Jotta voitaisiin varmistaa, että kaikkia lapsia kohdellaan tasavertaisesti, tämän asetuksen soveltamisala on laajennettu niin, että se kattaa kaikki vanhempainvastausta koskevat päätökset riippumatta siitä, ovatko vanhemmat naimisissa tai ovatko he olleet naimisissa tai ovatko menettelyn molemmat osapuolet asianomaisen lapsen biologisia vanhempia.

➤ Asetusta ei sovelleta pelkästään tuomioistuimen antamiin tuomioihin.

2 ARTIKLAN 1 JA 4 KOHTA

Asetusta sovelletaan kaikkiin tuomioistuinratkaisuihin niiden nimityksestä riippumatta (tuomio, päätös, täytäntöönpanomääräys jne.). Tuomioistuinratkaisujen lisäksi asetusta sovelletaan myös ratkaisuihin, jotka on tehnyt esimerkiksi sosiaali- tai muu viranomainen, jolla on toimivalta ratkaista asetuksen soveltamisalaan kuuluvia asioita.

➤ Asetusta sovelletaan ”virallisiin asiakirjoihin”.

46 ARTIKLA

Lisäksi asetusta sovelletaan asiakirjoihin, jotka on muodollisesti laadittu tai kirjattu ”virallisiksi asiakirjoiksi” ja jotka ovat täytäntöönpanokelpoisia siinä jäsenvaltiossa, jossa ne on laadittu tai rekisteröity. Tällaisia asiakirjoja, jotka on tunnustettava ja julistettava täytäntöönpanokelpoisiksi muissa jäsenvaltioissa samoin edellytyksin kuin tuomioistuinten antamat tuomiot, ovat esimerkiksi notaarien laatimat asiakirjat.

➤ Asetusta sovelletaan osapuolten välisiin sopimuksiin.

46 ARTIKLA

Yksi asetuksen uusista piirteistä on se, että se kattaa myös osapuolten väliset sopimukset siltä osin kuin ne ovat täytäntöönpanokelpoisia siinä jäsenvaltiossa, jossa ne on tehty. Tarkoituksena on kannustaa osapuolia sopimaan vanhempainvastaukseen liittyvistä kysymyksistä ilman, että asiaa tarvitsee viedä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tätä varten sopimus on tunnustettava ja sen on oltava täytäntöönpanokelpoinen muissa jäsenvaltioissa samoin edellytyksin kuin tuomioistuimen ratkaisu, edellyttäen että se on täytäntöönpanokelpoinen siinä jäsenvaltiossa, jossa se on tehty, riippumatta siitä, onko kyseessä osapuolten välillä tehty yksityinen sopimus vai viranomaisen edessä tehty sopimus.

2.3. Asetus ei estä tuomioistuimia toteuttamasta kiireellisissä tapauksissa väliaikaistoimenpiteitä tai turvaamistoimia

20 ARTIKLA

Asetuksen 20 artiklan nojalla tuomioistuin voi toteuttaa jäsenvaltion laissa säädettyjä väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia, jotka koskevat sen alueella oleskelevaa lasta, vaikka toimivalta käsitellä hakemuksen sisältö kuuluisikin jonkin toisen jäsenvaltion tuomioistuimille. Toimenpiteen voi toteuttaa joko tuomioistuin tai viranomainen, jolla on toimivalta käsitellä asetuksen soveltamisalaan kuuluvia asioita (2 artiklan 1 kohta). Esimerkiksi sosiaali- tai nuorisasioista vastaavalla viranomaisella voi olla toimivalta toteuttaa kansallisen lainsäädännön mukaisia väliaikaistoimenpiteitä.

Asetuksen 20 artiklan nojalla ei kuitenkaan voida määrittää toimivaltaa. Tämän vuoksi väliaikaistoimenpiteiden voimassaolo lakkaa, kun toimivaltainen tuomioistuin on toteuttanut tarpeelliseksi katsomansa toimenpiteet.

Esimerkki:

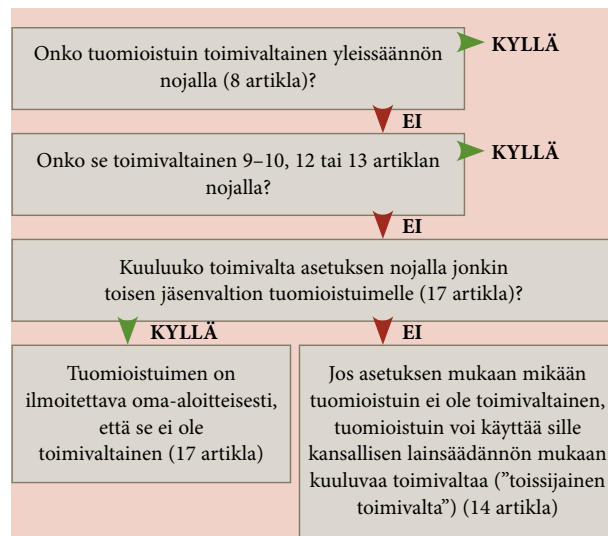
Perhe matkustaa kesälomalla autolla jäsenvaltiosta A jäsenvaltioon B. Jäsenvaltiossa B tapahtuu liikenneonnettomuus, jossa kaikki perheenjäsenet loukkaantuvat. Lapsi loukkaantuu vain lievästi, mutta molemmat vanhemmat ovat sairaalaan vietäessä koomassa. Jäsenvaltion B viranomaisten on toteutettava kiireellisesti väliaikaistoimenpiteitä voidakseen huolehtia lapsesta, jolla ei ole sukulaisia kyseisessä jäsenvaltiossa. Se, että toimivalta ratkaista asia kuuluu asetuksen nojalla jäsenvaltion A tuomioistuimille, ei estä jäsenvaltion B tuomioistuimia tai toimivaltaisia viranomaisia toteuttamasta väliaikaisesti toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi. Näiden toimenpiteiden soveltaminen lakkaa sen jälkeen kun jäsenvaltion A tuomioistuimet ovat tehneet ratkaisunsa.

II. Minkä jäsenvaltion tuomioistuimille toimivalta kuuluu?

Asetuksen 8–14 artiklan toimivaltasäännöissä esitetään kattava järjestelmä toimivaltaperusteista, joiden nojalla määritetään se jäsenvaltio, jonka tuomioistuimille toimivalta kuuluu. Asetuksessa määritetään ainoastaan se jäsenvaltio, jonka tuomioistuimille toimivalta kuuluu, ei yksittäistä toimivaltaista tuomioistuinta. Toimivaltainen tuomioistuin määritetään kyseisen jäsenvaltion prosessioikeuden sääntöjen mukaan (ks. Euroopan oikeudellinen verkosto ⁽¹⁾ ja Euroopan oikeudellinen kartasto ⁽²⁾).

Kun tuomioistuin saa käsiteltäväkseen vanhempainvastuuta koskevan hakemuksen, sen on analysoitava tilanne seuraavasti:

1. Yleissääntö – lapsen asuinvaltio

8 ARTIKLA

Asetuksen peruseriaatteena on, että vanhempainvastuuta koskevat kysymykset on paras käsitellä sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa lapsen asuinpaikka on. Vaikka "asuinpaikan" käsitettä käytetään erilaisissa kansainvälisissä oikeusvälineissä yhä useammin, sitä ei määritellä asetuksessa, vaan tuomioistuimen on määriteltävä se erikseen tapauskohtaisesti asiaan liittyvien tosiseikkojen perusteella. Käsitteen merkitys olisi ymmärrettävä tämän asetuksen tavoitteiden ja tarkoituksen mukaisesti.

On aiheellista korostaa, että "asuinpaikalla" ei tässä tarkoiteta tavanomaista kansalliseen lainsäädäntöön perustuvaa vakituisen asuinpaikan käsitettä vaan erityistä yhteisön lainsäädännön käsitettä. Kun lapsi muuttaa toiseen jäsenvaltioon, hänen pitäisi periaatteessa saada uusi vakituinen asuinpaikka toisessa jäsenvaltiossa samalla kun hän menettää entisen vakituisen asuinpaikan entisessä kotivaltiossaan. Koska tuomioistuin ratkaisee asian tapauskohtaisesti, se voi päättää johonkin tiettyyn tapaukseen liittyvien tosiseikkojen perusteella, että lapsi on saanut vakituisen asuinpaikan uudessa jäsenvaltiossa heti sinne saavuttuaan, vaikka vakituisen asuinpaikan saamisen yleensä katsotaan edellyttävän tietyn ajan kestävää oleskelua.

Tuomioistuimen toimivaltaisuus ratkaistaan silloin, kun asia viedään tuomioistuimen käsiteltäväksi. Sen jälkeen kun toimivaltainen tuomioistuin on ottanut asian käsiteltäväkseen, toimivalta säilyi sillä, vaikka lapsi muuttaisi toiseen jäsenvaltioon, ennen kuin oikeuskäsittely on päättynyt (*perpetuatio fori* -periaate). Lapsen asuinpaikan muuttuminen oikeuskäsittelyn aikana ei siten itsessään vaikuta tuomioistuimen toimivaltaan.

(1) <http://www.europa.eu.int/civiljustice>

(2) http://www.europa/comm/justice_home/judicialatlascivil

Asetuksen 15 artiklassa kuitenkin säädetään, että asian käsittely voidaan tietyin edellytyksin siirtää sen jäsenvaltion tuomioistuimeen, johon lapsi on muuttanut, jos se on lapsen edun mukaista (ks. *III luku*). Jos lapsen asuinpaikka muuttuu siksi, että hänet luvatta viedään pois maasta tai jätetään palauttamatta, toimivalta voidaan siirtää vain hyvin tiukoin edellytyksin (ks. *VII luku*).

2. Poikkeukset yleissääntöön

Asetuksen 9, 10, 12 ja 13 artiklassa säädetään yleissääntöön tehtävistä poikkeuksista eli tilanteista, joissa toimivalta voi olla sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsi ei asu.

a) Lapsen aiemman asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilyminen

9 ARTIKLA

Kun lapsi muuttaa toiseen jäsenvaltioon, on usein tarpeen tarkistaa tapaamisoikeutta tai muita yhteydenpitoa koskevia järjestelyjä, jotta niitä voidaan mukauttaa uuden tilanteen edellyttämällä tavalla. Asetuksen 9 artikla on innovatiivinen sääntö, joka kannustaa vanhempainvastuunkantajia sopimaan tapaamisoikeuden mukauttamisesta jo ennen muuttoa, tai jos asiasta ei päästä sopimukseen, pyytämään toimivaltaista tuomioistuinta ratkaisemaan kiistan. Säännös ei suinkaan estä ketään muuttamasta Euroopan yhteisön sisällä, vaan se antaa takeet siitä, että jos joku ei voi enää toteuttaa tapaamisoikeuttaan samalla tavoin kuin ennen, hänen ei tarvitse viedä asiaa uuden asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi, vaan hän voi pyytää tapaamisoikeuden myöntänyttä tuomioistuinta mukauttamaan sitä kolmen kuukauden kuluessa muutosta. Tänä aikana uuden asuinvaltion tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa ratkaista tapaamisoikeutta koskevia asioita.

Asetuksen 9 artiklan soveltamiselle on asetettu seuraavat edellytykset:

■ Aiemman asuinvaltion tuomioistuimen on täytynyt tehdä tapaamisoikeutta koskeva päätös.

Asetuksen 9 artiklaa sovelletaan vain silloin, kun tapaamisoikeuden haltija haluaa muuttaa tapaamisoikeudesta tehtyä päätöstä. Jos aiemman asuinvaltion tuomioistuin ei ole tehnyt päätöstä tapaamisoikeudesta, ei sovelleta 9 artiklaa vaan muita toimivaltasääntöjä. Uuden asuinvaltion tuomioistuimilla on 8 artiklan nojalla toimivalta ratkaista tapaamisoikeutta koskevat kysymykset sen jälkeen, kun lapsella on asuinpaikka kyseisessä valtiossa.

■ Artiklaa sovelletaan ainoastaan lainmukaisiin muuttoihin.

On ratkaistava, onko vanhempainvastuunkantajalla jonkin tuomioistuimen päätöksen tai aiemmassa asuinvaltiossa sovellettavan lain (tai sen kansainvälistä yksityisoikeutta koskevien sääntöjen) nojalla oikeus muuttaa lapsen kanssa toiseen jäsenvaltioon ilman toisen vanhempainvastuunkantajan suostumusta. Jos muutto on laiton, ei sovelleta 9 artiklaa vaan 10 artiklaa (ks. *VII luku*). Toisaalta, jos yksipuolinen päätös vaihtaa lapsen asuinpaikkaa on laillinen, 9 artiklaa sovelletaan, jos edellä esitetyt edellytykset täyttyvät.

- **Artiklaa sovelletaan ainoastaan kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lapsi on muuttanut.**

Kolmen kuukauden määräaika lasketaan alkavaksi hetkestä, jolloin lapsi on fyysisesti siirtynyt pois aiemmasta asuinvaltiostaan. Muuttopäivä ei ole sama kuin päivä, jona lapsi saa vakinaisen asuinpaikan uudesta jäsenvaltiosta. Jos asia viedään aiemman asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi sen jälkeen, kun muuttopäivästä alkanut kolmen kuukauden määräaika on päättynyt, sillä ei ole 9 artiklan mukaista toimivaltaa.

- **Lapsen on täytynyt saada vakainainen asuinpaikka uudessa asuinvaltiossa kolmen kuukauden määräajan kuluessa.**

Asetuksen 9 artiklaa sovelletaan vain, jos lapsi on saanut vakinaisen asuinpaikan uudessa asuinvaltiossa kolmen kuukauden määräajan kuluessa. Jos lapsi ei ole saanut vakinaista asuinpaikkaa tuona aikana, toimivalta säilyy periaatteessa aiemman asuinvaltion tuomioistuimilla 8 artiklan nojalla.

- **Tapaamisoikeuden haltijan asuinpaikan on oltava edelleen lapsen aiemmassa asuinvaltiossa.**

Jos tapaamisoikeuden haltija ei enää asu vakinaisesti lapsen aiemmassa asuinvaltiossa, 9 artiklaa ei sovelleta, vaan toimivalta siirtyy lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimille sen jälkeen, kun lapsi on saanut siellä vakinaisen asuinpaikan.

- **Tapaamisoikeuden haltija ei ole hyväksynyt toimivallan siirtoa.**

Koska säännöksen tarkoituksena on taata, että tapaamisoikeuden haltija voi viedä asiansa oman asuinvaltionsa tuomioistuinten käsiteltäväksi, 9 artiklaa ei sovelleta, jos tapaamisoikeuden haltija hyväksyy toimivallan siirtämisen lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimille. Jos tapaamisoikeuden haltija siis osallistuu tapaamisoikeutta koskevaan menettelyyn lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimessa sen toimivaltaa kiistämättä, 9 artiklaa ei sovelleta, ja toimivalta kuuluu lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimelle (9 artiklan 2 kohta). Vastaavasti 9 artikla ei estä tapaamisoikeuden haltijaa viemästä tapaamisoikeuden tarkistamista koskevaa asiaa lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi.

- **Asetuksen 9 artikla ei estä lapsen uuden asuinvaltion tuomioistuimia ratkaisemasta muita kuin tapaamisoikeuteen liittyviä kysymyksiä.**

Asetuksen 9 artikla koskee ainoastaan tapaamisoikeutta koskevaa toimivaltaa. Sitä ei sovelleta muihin vanhempainvastuuta koskeviin kysymyksiin, esimerkiksi huolto-oikeuteen. Asetuksen 9 artikla ei näin ollen estä vanhempainvastuunkantajaa, joka on muuttanut lapsen kanssa toiseen jäsenvaltioon, viemästä huolto-oikeutta koskevaa asiaa uuden asuinvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi jo muuttoa seuraavien kolmen kuukauden aikana.

Lapsen aiempaan asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilyminen

9 ARTIKLA

Onko tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tehnyt lapsen aiemman asuinvaltion tuomioistuin ("pätöksen tehnyt tuomioistuin")?

→ EI

Asetuksen 9 artiklaa ei sovelleta, vaan toimivalta siirtyy uuden asuinvaltion tuomio-istuimille sen jälkeen, kun lapsi on saanut sieltä vakinaisen asuinpaikan 8 artiklan mukaan.

▼ KYLLÄ

Onko lapsen muutto aiemmasta asuinvaltiosta uuteen tapahtunut laillisesti?

→ EI

Jos muutto on tapahtunut laittomasti, 9 artiklaa ei sovelleta. Sen sijaan sovelletaan lapsikaappauksia koskevia sääntöjä.

▼ KYLLÄ

Onko lapsi saanut vakituiseen asuinpaikkaan uudesta jäsenvaltiosta 3 kuukauden kuluessa?

→ EI

Asetuksen 9 artiklaa ei sovelleta. Jos lapsen vakituinen asuinpaikka on vielä 3 kuukauden jälkeen aiemmassa asuinvaltiossa, sen tuomioistuimet ovat edelleen toimivaltaisia 8 artiklan nojalla.

▼ KYLLÄ

Onko tapaamisoikeuden haltijan asuinpaikka edelleen lapsen aiemmassa kotivaltiossa?

→ EI

Asetuksen 9 artiklaa ei sovelleta.

▼ KYLLÄ

Onko tapaamisoikeuden haltija osallistunut menettelyihin uuden asuinvaltion tuomioistuimissa niiden toimivaltaa kiistämättä?

→ EI

Asetuksen 9 artiklaa sovelletaan.

▼ KYLLÄ Asetuksen 9 artiklaa ei sovelleta.

b Toimivalta lapsikaappaustapauksissa

10 ARTIKLA

Lapsikaappaustapauksissa toimivalta määräytyy erityissäännön nojalla (ks. VII luku).

c Oikeuspaikkasopimus

12 ARTIKLA

Asetuksella otetaan käyttöön rajoitettu mahdollisuus viedä asia muun kuin lapsen asuinvaltion tuomioistuinten käsiteltäväksi joko siksi, että asia liittyy siellä vireillä olevaan avioero-oikeudenkäyntiin tai siksi, että lapsella on kiinteät siteet kyseiseen jäsenvaltioon.

Asetuksen 12 artikla kattaa kaksi eri tilannetta:

1. tilanne

Avioeroa käsittelevän tuomioistuimen toimivalta vanhempainvastuuta koskeissa kysymyksissä

12 ARTIKLAN 1 JA 2 KOHTA

Kun avioero-oikeudenkäynti on vireillä jossakin jäsenvaltiossa, tämän jäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta myös avioeroon liittyvissä vanhempainvastuuta koskevista asioista, vaikka lapsen asuinpaikka ei olisikaan kyseisessä jäsenvaltiossa. Tätä sovelletaan riippumatta siitä, onko lapsi puolisoiden yhteinen vai ei.

Avioeroa käsittelevä tuomioistuin on toimivaltainen, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- Ainakin toisella puolisoista on vanhempainvastuu lapsesta.
- Tuomioistuimen on selvitettävä asian vireillepanon yhteydessä, hyväksyvätkö kaikki vanhempainvastuunkantajat tuomioistuimen toimivallan joko nimenomaisesti tai muutoin yksiselitteisesti.
- On lapsen edun mukaista, että toimivalta kuuluu tälle tuomioistuimelle.

Avioeroa käsittelevä tuomioistuin lakkaa olemasta toimivaltainen, kun

- avioeropäätös on saanut lainvoiman tai
- vanhempainvastuuta koskevassa menettelyssä, joka oli edelleen vireillä kun avioeropäätös sai lainvoiman, annetaan lainvoimainen päätös tai
- sekä avioeroa että vanhempainvastuuta koskevat oikeusmenettelyt ovat päättyneet muusta syystä (esim. niitä koskevat hakemukset on peruutettu).

Asetuksen englanninkielisessä toisinnossa on käytetty kahta eri ilmaisu, *superior interests of the child* (12 artiklan 1 kohdan b alakohta) ja *best interests of the child* (12 artiklan 3 kohdan b alakohta). Niillä tarkoitetaan kuitenkin samaa. Muissa kielitoisinnossa käytetään kummassakin kohdassa samaa ilmaisu (*lapsen etu*).

2. tilanne

Toimivalta kuuluu sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimelle, johon lapsella on kiinteät siteet

12 ARTIKLAN 3 KOHTA

Kun avioero-oikeudenkäyntiä ei ole vireillä, tietyn jäsenvaltion tuomioistuimilla voi seuraavien edellytysten täyttyessä olla toimivalta vanhempainvastuuta koskevissa asioissa siitä huolimatta, että lapsi ei asu kyseisessä jäsenvaltiossa:

- Lapsella on kiinteät siteet kyseiseen jäsenvaltioon erityisesti siksi, että se on jommankumman vanhempainvastuunkantajan asuinpaikka tai lapsi on kyseisen valtion kansalainen. Nämä edellytykset eivät sulje pois muita edellytyksiä, joten liityntä voi perustua myös muihin seikkoihin.

- Menettelyn kaikki osapuolet hyväksyvät kyseisen tuomioistuimen toimivallan joko nimenomaisesti tai muulla tavoin yksiselitteisesti silloin, kun asia pannaan vireille kyseisessä tuomioistuimessa (sama vaatimus kuin 1. tilanteessa).
- Tuomioistuimen toimivaltaisuus on lapsen edun mukaista (kuten edellä 12 artiklan 1 kohdassa).

Asetuksen **12 artiklan 4 kohdassa** täsmennetään, missä tilanteissa tähän artiklaan perustuvan toimivallan katsotaan olevan ”lapsen edun mukaista” silloin kun lapsen asuinpaikka on EU:n ulkopuolisessa valtiossa, joka ei ole vuonna 1996 tehdyn, lasten suojelua koskevan Haagin yleissopimuksen (*ks. XI luku*) sopimuspuoli.

d Lapsen olinpaikka

13 ARTIKLA

Jos lapsen asuinpaikkaa ei kyetä ratkaisemaan eikä toimivaltaa voida määrittää 12 artiklan nojalla, toimivalta ratkaista vanhempainvastuuseen kuuluvat kysymykset kuuluu 13 artiklan mukaan sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jossa lapsi on.

e Toissijainen toimivalta

14 ARTIKLA

Jos toimivaltaa ei voida määrittää 8–13 artiklan nojalla, tuomioistuin voi katsoa olevansa toimivaltainen kansainvälistä yksityisoikeutta koskevien kansallisten sääntöjensä perusteella. Tällaiset päätökset on tunnustettava ja julistettava täytäntöönpanokelpoisiksi muissa jäsenvaltioissa asetuksen sääntöjen mukaisesti.

III. Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn

15 ARTIKLA

Asetukseen sisältyy innovatiivinen sääntö, jonka nojalla tuomioistuin, jossa asia on pantu vireille, voi poikkeuksellisesti siirtää sen toisen jäsenvaltion tuomioistuimelle, jos jälkimmäisellä on paremmat edellytykset asian käsittelyyn. Tuomioistuin voi siirtää joko **koko asian tai tietyn osan siitä**.

Pääsäännön mukaan toimivalta kuuluu sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jossa lapsen asuinpaikka on asian vireillepanojankohtana (8 artikla). Tämän vuoksi toimivalta ei automaattisesti siirry minnekään, vaikka lapsen asuinpaikka siirtyisi toiseen jäsenvaltioon asian käsittelyn ollessa kesken.

Joissakin poikkeustilanteissa se tuomioistuin, jossa asia on alun perin pantu vireille ('alkuperäinen tuomioistuin'), ei kuitenkaan välttämättä sovellukaan parhaiten asian käsittelyyn. Tällaisissa tilanteissa alkuperäinen tuomioistuin voi 15 artiklan nojalla siirtää asian käsittelyn toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, jos tämä on lapsen edun mukaista.

Sen jälkeen kun asia on siirretty toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, sitä ei voida siirtää enää kolmanteen tuomioistuimeen (johdanto-osan 13 kappale).

1. Millaisissa tilanteissa asian käsittely voidaan siirtää toiseen tuomioistuimeen?

Siirto voidaan toteuttaa seuraavin edellytyksin:

Lapsella on oltava toiseen jäsenvaltioon ”erityiset siteet”. Asetuksen 15 artiklan 3 kohdassa luetellaan viisi tilannetta, joissa tämä edellytys asetuksen mukaan täyttyy:

- kyseisestä jäsenvaltiosta on tullut lapsen asuinpaikka sen jälkeen kun asia on pantu vireille alkuperäisessä tuomioistuimessa; tai
- lapsen asuinpaikka oli aiemmin kyseisessä jäsenvaltiossa; tai
- lapsi on kyseisen jäsenvaltion kansalainen; tai
- lapsen vanhempainvastuunkantajan asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa; tai
- lapsella on kyseisessä jäsenvaltiossa omaisuutta, jonka hallinnoimista, säilyttämistä tai luovuttamista asia koskee.

Lisäksi kummankin tuomioistuimen on oltava vakuuttuneita siitä, että asian käsittelyn siirtäminen on lapsen edun mukaista. Tuomarien on arvioitava tätä yhdessä ”asiaan liittyvien erityisten seikkojen” perusteella.

Asian siirtäminen voi tapahtua

- jonkun osapuolen hakemuksesta, **tai**
- tuomioistuimen omasta aloitteesta, jos ainakin yksi osapuolista hyväksyy siirron, **tai**
- toisen jäsenvaltion tuomioistuimen hakemuksesta, jos ainakin yksi osapuolista hyväksyy siirron.

2. Mitä menettelyä sovelletaan?

Kun tuomioistuimelta on pyydetty asian käsittelyn siirtämistä tai kun se haluaa siirtää asian toiselle tuomioistuimelle omasta aloitteestaan, sillä on kaksi vaihtoehtoa:

- **Tuomioistuin voi keskeyttää asian käsittelyn ja pyytää osapuolia esittämään asian siirtämistä koskevan pyynnön kyseisen toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa, tai**
- **se voi pyytää suoraan toisen jäsenvaltion tuomioistuinta ottamaan asian käsiteltäväkseen.**

Ensimmäisessä tapauksessa alkuperäisen tuomioistuimen on asetettava määräaika, johon mennessä osapuolten on pantava asia vireille toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa. Jos osapuolet eivät pane asiaa vireille toisessa tuomioistuimessa määräaikaan mennessä, asian käsittelyä ei siirretä, vaan toimivalta säilyy alkuperäisellä tuomioistuimella. Asetuksessa ei säädetä määräajan pituutta, mutta sen pitäisi olla riittävän lyhyt sen varmistamiseksi, ettei asian siirtämisestä aiheudu tarpeetonta viivästystä, josta voisi olla haittaa lapselle ja asianosaisille. Kun tuomioistuin saa asian

siirtämistä koskevan pyynnön, sen on päätettävä kuuden viikon kuluessa, ottaako se asian käsiteltäväkseen. Olennainen kysymys on, onko asian siirtäminen juuri tässä tapauksessa lapsen edun mukaista. Keskusviranomaisilla voi olla tässä suhteessa tärkeä asema, koska ne voivat antaa tuomioistuimelle tietoa toisessa jäsenvaltiossa vallitsevasta tilanteesta. Arvion tulisi perustua molemminpuolisen luottamuksen periaatteeseen ja siihen olettamukseen, että kaikkien jäsenvaltioiden tuomioistuimet ovat periaatteessa toimivaltaisia käsittelemään asian.

Jos toinen tuomioistuin kieltäytyy ottamasta toimivaltaa vastaan tai ei hyväksy toimivaltaa kuuden viikon kuluessa siitä, kun se on saanut tätä koskevan pyynnön, toimivalta säilyy alkuperäisellä tuomioistuimella, jonka on myös käytettävä sitä.

3. Käytännön näkökohtia

➤ Miten tuomari, joka haluaa siirtää asian käsittelyn muualle, voi selvittää, mikä toisen jäsenvaltion tuomioistuin on toimivaltainen?

Toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta voi etsiä yksityisoikeuden alaa koskevan Euroopan oikeudellisen kartaston avulla. Kartastoon on koottu eri jäsenvaltioiden alueellisesti toimivaltaiset tuomioistuimet ja niiden yhteystiedot (tuomioistuimen nimi, puhelinnumero, sähköpostiosoite jne). (ks. Oikeudellinen kartasto⁽¹⁾). Toisen jäsenvaltion toimivaltaisen tuomioistuimen etsimisessä voivat avustaa myös asetuksen nojalla nimetyt keskusviranomaiset (ks. X luku).

➤ Miten tuomarit kommunikoivat keskenään?

Asetuksen 15 artiklassa säädetään, että tuomioistuinten on tehtävä siirron toteuttamista varten yhteistyötä joko suoraan keskenään tai keskusviranomaisten välityksellä. Tuomarien olisi hyvä arvioida yhdessä, olisiko asian käsittely kyseisessä tapauksessa siirrettävä ja erityisesti olisiko siirto lapsen edun mukainen. Jos tuomareilla on yhteinen kieli, heidän olisi parasta ottaa suoraan yhteyttä toisiinsa joko puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Apua voi olla myös muista nykyteknologian apuvälineistä kuten konferenssipuheluista. Kieliongelmat ratkeavat tulkkien avulla. Lisäksi tuomarit voivat saada apua keskusviranomaisilta.

(1) http://www.europa/comm/justice_home/judicialatlascivil

Tuomarien on toki tiedotettava asian etenemisestä osapuolille ja näiden oikeudellisille neuvonantajille, mutta on tuomarien asia päättää, mitä menettelyjä ja takeita kussakin tapauksessa tarvitaan.

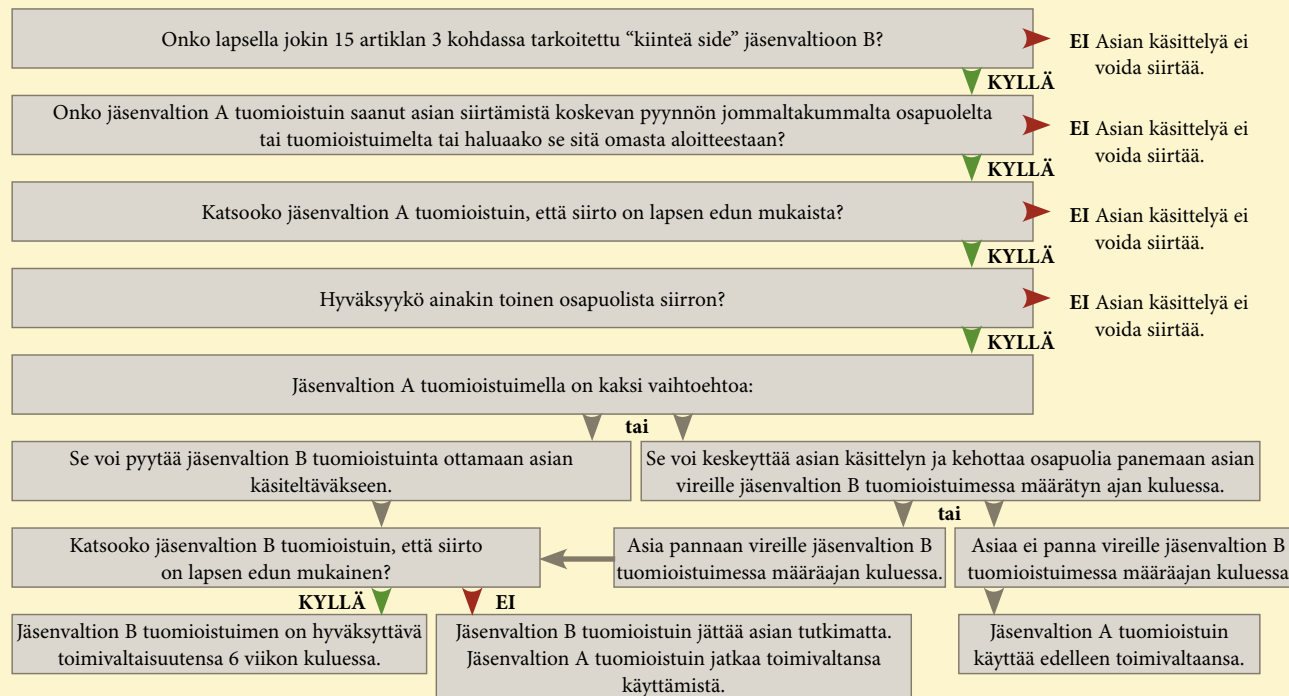
Tuomioistuimet voivat tehdä yhteistyötä myös keskusviranomaisten välityksellä.

➤ **Kuka vastaa asiakirjojen kääntämisestä?**

Asetuksen 15 artiklassa ei käsitellä asiakirjojen kääntämistä. Tuomioistuinten olisi pyrittävä löytämään käytännöllinen ratkaisu, joka soveltuu kuhunkin tilanteeseen ja siihen liittyviin erityistarpeisiin. Vastaanottavan valtion prosessioikeuden vaatimuksista riippuen asiakirjoja ei ehkä välttämättä tarvitse kääntää, jos asiaa käsittelemään ryhtyvä tuomari osaa kieltä, jolla asiaa on aiemmin käsitelty. Tarvittaessa voitaisiin kääntää vain kaikkein tärkeimmät asiakirjat. Myös keskusviranomaiset voivat kenties toimittaa epävirallisia käännöksiä (*ks. X luku*).

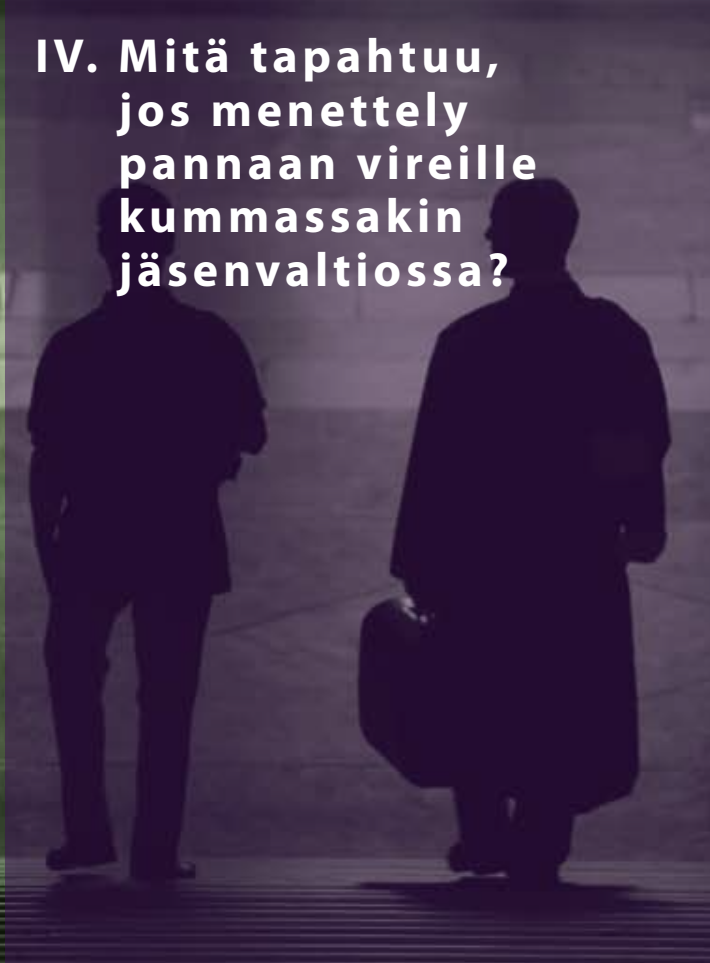
Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn

Kun jonkin jäsenvaltion (A) tuomioistuimessa on pantu vireille asia asetuksen 8–14 artiklan nojalla, tuomioistuin voi poikkeuksellisesti siirtää asian käsittelyn toisen jäsenvaltion (B) tuomioistuimelle, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

**IV. Mitä tapahtuu,
jos menettely
pannaan vireille
kummassakin
jäsenvaltiossa?**

19 ARTIKLAN 2 KOHTA

Voi käydä myös niin, että osapuolet panevat vanhempainvastuuta koskevan menettelyn vireille saman lapsen ja asian osalta eri jäsenvaltioissa. Tämä saattaa johtaa siihen, että asiaa käsitellään rinnan kahdessa tuomioistuimessa, jotka saattavat antaa samassa asiassa keskenään ristiriidassa olevat ratkaisut.

Asetuksen 19 artiklan 2 kohdassa säädetään tilanteesta, jossa eri jäsenvaltioissa on aloitettu vanhempainvastuuta koskevat menettelyt, jotka koskevat

- samaa lasta ja
- samaa asiaa.

Asetuksen 19 artiklan 2 kohdan mukaan toimivalta kuuluu tällaisessa tilanteessa sille tuomioistuimelle, jossa kanne on nostettu ensin. Sen tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on keskeytettävä asian käsittely ja odotettava, kunnes toinen tuomioistuin päättää, onko se asiassa toimivaltainen. Jos ensimmäinen tuomioistuin katsoo olevansa asiassa toimivaltainen, toisen tuomioistuimen on luovuttava toimivallasta. Toinen tuomioistuin voi jatkaa asian käsittelyä vain, jos ensimmäinen tuomioistuin katsoo, että se ei ole asiassa toimivaltainen, tai jos ensimmäinen tuomioistuin päättää siirtää asian käsittelyn toiselle tuomioistuimelle 15 artiklan mukaisesti.

Vireilläolomenettelyä (*lis pendens*) käytetään vanhempainvastuuta koskevilla asioilla todennäköisesti vain harvoin, koska lapsi yleensä asuu vain yhdessä jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimille toimivalta kuuluu pääsäännön mukaan (8 artikla).

Asetuksessa säädetään myös toisesta keinosta, jonka avulla toimivaltaristiriidat voidaan välttää, eli mahdollisuudesta siirtää asian käsittely. Tätä varten 15 artiklassa annetaan tuomioistuimille mahdollisuus poikkeuksellisesti ja tiettyjen edellytysten täyttyessä siirtää asian tai sen osan käsittely toiseen tuomioistuimeen (ks. III luku).

**V. Miten
tuomioistuimen
päätös voidaan
tunnustaa ja
panna täytäntöön
toisessa
jäsenvaltiossa?**

21 JA 23–39 ARTIKLA

Jokainen, jonka etua tuomion tunnustaminen koskee, voi pyytää, että jonkin jäsenvaltion tuomioistuimen antama vanhempainvastuuta koskeva päätös on tunnustettava tai jätettävä tunnustamatta ja että se on julistettava täytäntöönpanokelpoiseksi toisessa jäsenvaltiossa (eksekvaaturi- eli täytäntöönpanomenettely).

Pyyntö on esitettävä toimivaltaiselle tuomioistuimelle siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista ja täytäntöönpanoa haetaan. Jäsenvaltioiden tätä tarkoitusta varten nimeämät tuomioistuimet mainitaan erityisessä luettelossa (luettelo 1⁽¹⁾). Tämä tuomioistuin julistaa viipymättä tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi kyseisessä jäsenvaltiossa. Henkilöllä, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, tai lapsella, jota asia koskee, ei kummallakaan ole oikeutta esittää tuomioistuimelle huomautuksia.

Tuomioistuin voi kieltäytyä julistamasta tuomiota täytäntöönpanokelpoiseksi vain, jos:

- tunnustaminen olisi selvästi vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään;
- lapselle ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi, paitsi jos kyseessä on kiireellinen tilanne;
- tuomio on annettu pois jäänyttä henkilöä vastaan eikä haastehakemusta ole annettu hänelle tiedoksi niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa, paitsi jos hänen todetaan yksiselitteisesti hyväksyneen tuomion;
- henkilölle, joka väittää tuomion estävän häntä täyttämästä vanhempainvastuutaan, ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi;

- tuomio on ristiriidassa toisen tuomion kanssa 23 artiklan e ja f alakohdassa säädettyin edellytyksin;

- asia koskee lapsen sijoittamista toiseen jäsenvaltioon ja jos 56 artiklassa säädettyä menettelyä ei ole noudatettu.

Osapuolet voivat hakea päätökseen muutosta. Muutoksenhaku on toimitettava tuomioistuimeen, joka mainitaan jäsenvaltioiden tätä tarkoitusta varten laatimassa luettelossa (luettelo 2⁽¹⁾). Kumpikin osapuoli voi esittää tuomioistuimelle huomautuksia tässä vaiheessa.

Täytäntöönpanomenettelyä haettaessa hakijalla on oikeus saada oikeusapua, joshänellä oli oikeussiihen myös asuinjäsenvaltiossaan (50 artikla). Tällainen henkilö voi saada apua myös keskusviranomaisilta, joiden tehtävänä on avustaa ja antaa tietoja vanhempainvastuunkantajille, jotka pyytävät vanhempainvastuuta koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa toisessa jäsenvaltiossa (55 artiklan b alakohta).

Edellä kuvattu menettely perustuu Bryssel II -asetukseen. Sitä sovelletaan vanhempainvastuuta koskeviin päätöksiin, jotka on tehty esimerkiksi huolto-oikeutta koskevista asioista. On kuitenkin kaksi poikkeustilannetta, joissa tätä menettelyä ei asetuksen mukaan sovelleta vaan joissa päätös on tunnustettava ja julistettava täytäntöönpanokelpoiseksi muissa jäsenvaltioissa ilman muita menettelyjä. Nämä poikkeukset koskevat tapaamisoikeutta (ks. VI luku) ja lapsen palauttamista kaappauksen jälkeen (ks. VII luku).

(1) EYVL C40 17.02.05, s. 2

VI. Tapaamisoikeutta koskevat säännöt

1. Asetuksen perusteella tapaamisoikeus tunnustetaan ja pannaan täytäntöön ilman eri toimenpiteitä

40 JA 41 ARTIKLA

Yksi asetuksen päätavoitteista on varmistaa, että lapsi voi pitää yhteyttä kumpaankin vanhempainvastuunkantajaan myös näiden erottua, vaikka nämä asuisivat eri jäsenvaltioissa. Asetus helpottaa tapaamisoikeuden toteuttamista valtioiden rajat ylittävissä tilanteissa, koska se varmistaa, että jossakin jäsenvaltiossa annettu tapaamisoikeutta koskeva tuomio tunnustetaan ja on pantavissa täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa ilman eri toimenpiteitä, jos tuomiosta on annettu asetuksessa tarkoitettu todistus. Tällä uudella säännöllä on kaksi seurausta: (a) ei ole enää tarpeen hakea eksekvatuurimenettelyä, ja (b) tuomion tunnustamista ei enää voida vastustaa. Tuomio on varmennettava siinä jäsenvaltiossa, jossa se on annettu, kunhan tiettyjä menettelyllisiä takeita on noudatettu. Uudesta menettelystä huolimatta vanhempainvastuunkantajat voivat halutessaan pyytää tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa hakemalla eksekvatuurimenettelyä asetuksen asianomaisten säännösten mukaisesti (40 artiklan 2 kohta) (ks. *V luku*).

2. Mitä tapaamisoikeudella tarkoitetaan?

Tapaamisoikeuteen sisältyy muun muassa oikeus viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi pois tämän asuinpaikasta (2 artiklan 10 kohta).

Tapaamisoikeutta koskevia uusia sääntöjä sovelletaan kaikkiin tapaamisoikeuteen sisältyviin oikeuksiin riippumatta siitä, kuka niitä käyttää. Kansallisen lainsäädännön nojalla tapaamisoikeus voidaan myöntää sille vanhemmalle, jonka kanssa lapsi ei asu, tai muille perheenjäsenille, kuten isovanhemmille tai kolmansille henkilöille.

Tapaamisoikeus käsittää lapsen ja toisen henkilön välisen yhteydenpidon kaikki eri muodot, esimerkiksi myös puhelut tai sähköpostiviestit.

Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia uusia sääntöjä sovelletaan ainoastaan tuomioihin, jotka koskevat tapaamisoikeuden myöntämistä. Sen sijaan päätökset, joissa tapaamisoikeutta koskeva pyyntö hylätään, kuuluvat tunnustamista koskevan yleissäännön soveltamisalaan.

3. Millä edellytyksillä todistus voidaan antaa?

Tapaamisoikeutta koskeva tuomio on tunnustettava sellaisenaan ja on pantavissa täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa, jos sen mukana on tuomion antaneen tuomioistuimen laatima todistus. Todistuksessa taataan, että tuomion antaneessa jäsenvaltiossa on noudatettu menettelyn aikana tiettyjä menettelyllisiä takeita.

40 JA 41 ARTIKLA SEKÄ LIITE III

Tuomion antanut tuomari antaa todistuksen tarkistettuaan, että seuraavia menettelyllisiä takeita on noudatettu:

- kaikilla asianosaisilla on ollut tilaisuus tulla kuulluiksi;
- lapselle on annettu tilaisuus tulla kuulluksi, ellei sitä ole pidetty aiheettomana lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen;
- jos tuomio on annettu pois jäänyttä vastaajaa vastaan, haastehakemus on annettu tiedoksi pois jääneelle henkilölle niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa, tai vaikka tiedoksiantamisessa ei olisi noudatettu mainittuja ehtoja, vastaajan kuitenkin todetaan yksiselitteisesti hyväksyneen tuomion.

Tuomion antanut tuomari laatii todistuksen liitteessä III olevalle vakiolomakkeelle samalla kielellä, jolla tuomio on annettu. Sen lisäksi, että todistuksessa vahvistetaan, että edellä mainittuja menettelyllisiä takeita on noudatettu, siinä myös esitetään käytännön tietoja, joiden tarkoituksena on helpottaa tuomion täytäntöönpanoa (esim. asianomaisten vanhempainvastuunkantajien ja lasten nimet ja osoitteet, tapaamisoikeuden toteuttamista koskevat käytännön järjestelyt, tapaamisoikeuden haltijan tai toisen vanhemman erityisvelvoitteet sekä tapaamisoikeuden toteuttamiseen mahdollisesti liittyvät rajoitukset). Kaikki tapaamisoikeutta koskevassa todistuksessa mainitut velvoitteet voidaan periaatteessa panna täytäntöön uusien sääntöjen mukaisesti.

Tuomarit saattavat myös olla sitä mieltä, että olisi hyödyllistä sisällyttää tuomioon kuvaus niistä syistä, joiden vuoksi lapselle ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi, vaikka tästä ei säädetäkään asetuksessa.

Jos menettelyllisiä takeita ei ole noudatettu, päätöstä ei voida tunnustaa ja julistaa täytäntöönpanokelpoiseksi muissa jäsenvaltioissa ilman eri toimenpiteitä, vaan osapuolten on haettava tätä varten eksekvatuurimenettelyä (ks. *V luku*).

4. Milloin tuomion antanut tuomari antaa todistuksen?

41 ARTIKLAN 1 JA 3 KOHTA

Tämä riippuu siitä, onko tuomion antamisajankohtana todennäköistä, että tapaamisoikeutta tullaan käyttämään rajat ylittävässä tilanteessa.

a Tapaamisoikeuteen liittyvät rajat ylittävä tilanne

Jos tapaamisoikeuteen liittyy jo tuomion antamisajankohtana valtioiden rajat ylittävä tilanne esimerkiksi siksi, että toinen vanhemmista asuu toisessa jäsenvaltiossa tai suunnittelee muuttavansa sinne, tuomari antaa todistuksen oma-aloitteisesti viran puolesta silloin, kun tuomio tulee täytäntöönpanokelpoiseksi, vaikkapa vain väliaikaisesti.

Monen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä säädetään, että vanhempainvastuuta koskevat tuomiot ovat "täytäntöönpanokelpoisia" muutoksenhausta riippumatta. Jos tuomio ei kansallisen lainsäädännön mukaan voi olla täytäntöönpanokelpoinen, niin kauan kuin sitä koskeva muutoksenhaku on vireillä, asetuksessa annetaan tuomion antaneelle tuomarille oikeus julistaa tuomio täytäntöönpanokelpoiseksi. Tarkoituksena on estää päätöksen täytäntöönpanon aiheeton viivyttäminen muutoksenhaun avulla.

b Tapaamisoikeuteen ei liity rajat ylittävää tilannetta

Jos tuomion antamisajankohtana ei ole viitteitä siitä, että tapaamisoikeutta on tarpeen käyttää valtioiden rajat ylittävässä tilanteessa, tuomarin ei tarvitse antaa todistusta. Jos asiaan liittyvistä olosuhteista käy ilmi, että tapaamisoikeutta saatetaan joutua toteuttamaan valtioiden rajat ylittävässä tilanteessa, tuomarit voivat katsoa hyvän käytännön mukaiseksi antaa todistuksen yhdessä tuomion kanssa. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun kyseinen tuomioistuin sijaitsee lähellä toisen jäsenvaltion rajaa tai kun vanhempainvastuunkantajilla on eri kansalaisuus.

Jos tilanne saa vasta myöhemmin kansainvälisen ulottuvuuden esimerkiksi siksi, että toinen vanhempainvastuunkantajista muuttaa toiseen jäsenvaltioon, kumpi tahansa osapuoli voi tuossa vaiheessa pyytää tuomion antaneelta tuomioistuimelta tapaamisoikeutta koskevan todistuksen.

5. Voiko todistukseen hakea muutosta?

43 ARTIKLA JA JOHDANTO-OSAN 24 KAPPALE

Todistuksen antamiseen ei voi hakea muutosta. Jos tuomion antanut tuomari on tehnyt todistuslomaketta täyttäessään virheen, niin että todistus ei vastaa tuomiota, tuomioistuimelle voidaan tehdä oikaisupyyntö. Tällöin sovelletaan tuomion antaneen jäsenvaltion kansallista lakia.

6. Mitä hyötyä todistuksesta on?

41 ARTIKLAN 1 KOHTA JA 45 ARTIKLA.

- **Tapaamisoikeutta koskeva tuomio, josta on lisäksi annettu todistus, on sellaisenaan tunnustettava ja pantavissa täytäntöön muissa jäsenvaltioissa.**

Se, että tapaamisoikeutta koskevasta tuomiosta on annettu todistus, tarkoittaa, että tapaamisoikeuden haltija voi pyytää, että päätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa ilman välimenettelyjä (eksekvatuuri). Sitä paitsi toinen osapuoli ei voi vastustaa tuomion tunnustamista. Tämän vuoksi 23 artiklassa lueltuja perusteita olla tunnustamatta tuomiota ei sovelleta tällaisiin tuomioihin.

Jos osapuoli haluaa pyytää tapaamisoikeuden täytäntöönpanoa toisessa jäsenvaltiossa, hänen on esitettävä jäljennös tuomiosta ja todistuksesta. Todistusta ei tarvitse käännettää, lukuun ottamatta 12 kohtaa, joka koskee tapaamisoikeuden täytäntöönpanoon liittyviä käytännön järjestelyjä.

- **Todistuksen avulla varmistetaan, että tuomiota käsitellään toisessa jäsenvaltiossa tunnustamisen ja täytäntöönpanon**

osalta samalla tavoin kuin kyseisessä jäsenvaltiossa annettua tuomiota.

44 JA 47 ARTIKLA

Se, että tuomio on sellaisenaan tunnustettava ja täytäntöön pantavissa toisessa jäsenvaltiossa, tarkoittaa, että sitä on käsiteltävä ”kansallisena” tuomiona, niin että se on tunnustettava ja pantava täytäntöön samoin edellytyksin kuin kyseisessä jäsenvaltiossa annettu tuomio. Jos toinen osapuoli ei noudata tapaamisoikeutta koskevaa tuomiota, toinen osapuoli voi suoraan pyytää kyseisen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomaisia panemaan tuomion täytäntöön. Täytäntöönpanomenettelystä ei säädetä asetuksessa, vaan kansallisessa lainsäädännössä (ks. VIII luku).

7. Täytäntöönpanovaltion tuomioistuinten toimivalta päättää tapaamisoikeuden toteuttamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä

48 ARTIKLA

Tuomion täytäntöönpano voi osoittautua hankalaksi tai jopa mahdottomaksi, jos tuomiossa ei anneta riittävästi tietoja tapaamisoikeuden toteuttamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä. Jotta voitaisiin varmistaa, että tapaamisoikeus voidaan panna täytäntöön myös tällaisessa tilanteessa, asetuksessa annetaan täytäntöönpanovaltion tuomioistuimille toimivalta päättää tapaamisoikeuden toteuttamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä edellyttäen, että tuomiota noudatetaan olennaisilta osin.

Asetuksen 48 artiklassa ei kuitenkaan anneta täytäntöönpano-tuomioistuimelle toimivaltaa pääasian suhteen. Sen vuoksi tämän säännöksen nojalla annettujen käytännön järjestelyjen soveltaminen lakkaa, kun pääasiassa toimivaltaisen jäsenvaltion tuomioistuin on antanut asiassa tuomion.

VII. Lapsikaappauksia koskevat säännöt

10, 11, 40, 42 JA 55 ARTIKLA

Jäsenvaltioiden välisissä suhteissa sovelletaan edelleen kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25. päivänä lokakuuta 1980 tehtyä yksityisoikeuden alaa koskevaa Haagin yleissopimusta (vuoden 1980 Haagin yleissopimus), jonka kaikki jäsenvaltiot ovat ratifioineet. Vuoden 1980 Haagin yleissopimusta on kuitenkin täydennetty erällä asetuksen säännöksillä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden välisissä lapsikaappaustapauksissa. Asetuksen säännöksiä sovelletaan jäsenvaltioiden välisissä suhteissa yleissopimukseen nähden ensisijaisina silloin, kun on kyse asetuksen soveltamisalaa kuuluvista asioista.

Asetuksen tarkoituksena on estää lapsikaappaukset jäsenvaltioiden välillä tai ainakin varmistaa lapsen välitön palauttaminen kotivaltioon siinä tapauksessa, että kaappauksia kaikesta huolimatta tapahtuu. Asetuksessa tarkoitetaan lapsikaappauksella sekä lapsen luvaton maastaviemistä että luvaton palauttamatta jättämistä (2 artiklan 11 kohta). Seuraavassa esitetty pätee kumpaankin tilanteeseen.

Kun lapsi on kaapattu yhdestä jäsenvaltiosta ("alkuperäinen asuinvaltio") toiseen ("palauttamispyyntön vastaanottanut jäsenvaltio"), asetuksella varmistetaan, että lapsen alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimilla säilyy toimivalta ratkaista huoltajuuskysymys kaappauksesta huolimatta. Kun palauttamispyyntön vastaanottaneen jäsenvaltion tuomioistuin on saanut lapsen palauttamista koskevan pyynnön, se soveltaa vuoden 1980 Haagin yleissopimusta sellaisena kuin se on asetuksella täydennettynä. Jos palauttamispyyntön vastaanottaneen jäsenvaltion tuomioistuin päättää, että lasta ei palauteta, sen on välittömästi toimitettava jäljennös päätöksestään alkuperäisen asuinvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Tämä tuomioistuin voi käsitellä huoltajuusasian jommankumman osapuolen pyynnöstä. Jos tuomioistuin tekee päätöksen, joka edellyttää lapsen

palauttamista, päätös tunnustetaan ja on pantavissa täytäntöön sellaisenaan palauttamispyyntön vastaanottaneessa jäsenvaltiossa ilman eksekvatuurimenettelyä. (Ks. kaavio s. 49).

Lapsikaappauksia koskevien uusien sääntöjen pääperiaatteet

1. Toimivalta säilyy alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimilla (ks. kaavio s. 39).
2. Palauttamispyyntön vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuinten on varmistettava, että lapsi palautetaan välittömästi (ks. kaavio s. 43).
3. Jos palauttamispyyntön vastaanottaneen jäsenvaltion tuomioistuin päättää, että lasta ei palauteta, sen on välittömästi toimitettava jäljennös päätöksestään alkuperäisen asuinvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Tuomioistuinten on tehtävä yhteistyötä (ks. kaavio s. 49).
4. Jos alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin päättää, että lapsi on palautettava, päätökseltä ei vaadita eksekvatuurimenettelyä, vaan se on sellaisenaan täytäntöönpanokelpoinen palauttamispyyntön vastaanottavassa jäsenvaltiossa (ks. kaavio s. 49).
5. Asuinvaltion ja palauttamispyyntön vastaanottavan jäsenvaltion keskusviranomaisten on tehtävä yhteistyötä ja avustettava tuomioistuimia niiden tehtävissä.

Yleisesti voidaan todeta, että lapsikaappaustapaukset, joita käsitellään useissa kansainvälisissä säädöksissä, edellyttävät asiaan erikoistuneiden tai siihen hyvin perehtyneiden tuomarien osallistumista, koska kyseessä on erittäin monimutkainen ja arkaluonteinen ongelma. Tuomioistuinten organisaatio ei kuulu asetuksen soveltamisalaan, mutta niissä jäsenvaltioissa, joissa vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia tapauksia koskeva toimivalta on keskitetty tietyille tuomioistuimille tai tuomareille, on saatu tällaisesta lähestymistavasta positiivisia kokemuksia ja päätösten laatua ja tehokkuutta on voitu parantaa.

1. Toimivalta

10 ARTIKLA

Jotta voitaisiin estää lapsikaappaukset jäsenvaltioiden välillä, 10 artiklassa varmistetaan, että toimivalta ratkaista pääasia säilyy myös kaappauksen jälkeen sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli ennen kaappausta ("alkuperäinen asuinvaltio"). Toimivalta voidaan myöntää uuden jäsenvaltion ("palauttamispyyntöön vastaanottava jäsenvaltio") tuomioistuimille vain erittäin tiukoin edellytyksin (ks. kaavio s. 39).

Asetuksen nojalla toimivalta voidaan siirtää palauttamispyyntöön vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuimille vain kahdessa tapauksessa:

1. tilanne

- Lapsi on saanut vakinaisen asuinpaikan palauttamispyyntöön vastaanottavassa jäsenvaltiossa, ja
- kaikki ne, joilla on oikeus lapsen huoltoon, ovat suostuneet lapsen pois viemiseen tai palauttamatta jättämiseen, tai

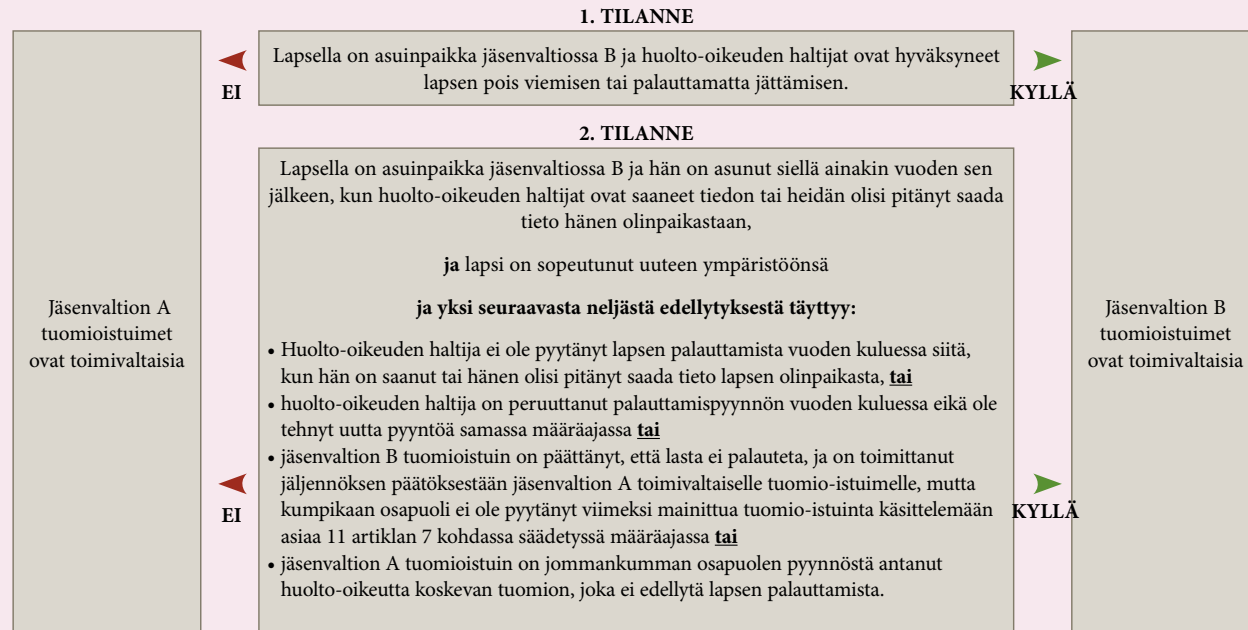
2. tilanne

- Lapsi on saanut vakinaisen asuinpaikan palauttamispyyntöön vastaanottaneessa jäsenvaltiossa ja on asunut siellä vähintään vuoden sen jälkeen kun ne, joilla on oikeus lapsen huoltoon, ovat saaneet tiedon tai heidän olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta, ja
- lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöön, ja ainakin yksi seuraavista edellytyksistä täyttyy:

- lapsen palauttamispyyntöä ei ole tehty vuoden kuluessa siitä, kun lapsen huoltajana toiminut vanhempi on saanut tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta;
- lapsen huolto-oikeuden haltija on tehnyt palauttamispyyntöön, mutta pyyntö on peruttu eikä uutta pyyntöä ole tehty samassa vuoden määräajassa;
- palauttamispyyntöön vastaanottaneessa valtiossa on tehty päätös jättää lapsi palauttamatta ja kummankin jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toteuttaneet 11 artiklan 6 kohdassa vaaditut toimenpiteet, mutta asian käsittely on lopetettu 11 artiklan 7 kohdan nojalla, koska osapuolet eivät ole esittäneet huomautuksia kolmen kuukauden kuluessa ilmoituspäivästä;
- alkuperäisen asuinvaltion toimivaltainen tuomioistuin on antanut huolto-oikeutta koskevan tuomion, joka ei edellytä lapsen palauttamista.

Toimivalta lapsikaappaustapauksissa

Esimerkki: Lapsi kaapataan jäsenvaltiosta A jäsenvaltioon B. Millä tuomioistuimella on toimivalta ratkaista pääasia?

2. Säännöt, joiden tarkoituksena on varmistaa, että lapsi palautetaan välittömästi

11 ARTIKLAN 1–5 KOHTA

Kun jäsenvaltion tuomioistuin saa vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen perustuvan pyynnön palauttaa lapsi, sen on sovellettava yleissopimuksessa vahvistettuja sääntöjä sellaisina kuin ne ovat täydennettyinä asetuksen 11 artiklan 1–5 kohdassa (ks. *kaavio s. 43*). Tuomarille saattaa olla hyödyllistä tutkia tätä varten yleissopimukseen liittyvää oikeuskäytäntöä, joka on saatavilla kansainvälistä yksityisoikeutta tutkivan Haagin konferenssin perustamassa INCADAT-tietokannassa. Yleissopimuksen selitysmuistio ja soveltamisohjeet saattavat niin ikään olla hyödyllisiä (ks. kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin verkkosivut ⁽¹⁾).

2.1. Tuomioistuin arvioi, onko lapsi viety pois maasta tai jätetty palauttamatta asetuksessa tarkoitetulla tavalla

2 ARTIKLAN 11 KOHDAN A JA B ALAKOHTA

Ensin tuomari arvioi, onko tapahtunut asetuksessa tarkoitettu ”luvaton pois vieminen tai palauttamatta jättäminen”. Asetuksen 2 artiklan 11 kohdassa esitetty määritelmä on hyvin samantapainen kuin vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 3 artiklassa. Sillä tarkoitetaan lapsen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä siten, että se loukkaa oikeutta lapsen huoltoon, joka perustuu sen jäsenvaltion lainsäädäntöön, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä. Asetuksessa kuitenkin lisätään, että huolto-oikeutta on katsottava käytetyn yhteisesti, kun kumpikaan vanhempainvastuunkantajista ei voi yksin päättää lapsen asuinpaikasta ilman toisen suostumusta. Näin ollen lapsen viemistä pois yhdestä jäsenvaltiosta toiseen ilman toisen osapuolen suostumusta on pidettävä asetuksessa tarkoitettuna

(1) http://www.hcch.net/index_en.php

lapsikaappauksena. Jos lapsen pois vieminen tapahtuu kansallisen lainsäädännön mukaisesti, voidaan soveltaa asetuksen 9 artiklaa.

2.2. Tuomioistuimen on aina määrättävä lapsi palautettavaksi, jos tämä voi saada suojelua alkuperäisessä asuinvaltiossa

11 ARTIKLAN 4 KOHTA

Asetuksessa vahvistetaan periaate, jonka mukaan tuomioistuimen on määrättävä lapsen palauttamisesta välittömästi tulkitsemalla vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan b alakohdan mukaisia poikkeuksia mahdollisimman rajoittavasti. Periaatteena on, että lapsi on aina palautettava, jos hän voi saada suojelua alkuperäisessä asuinvaltiossaan.

Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksessa määrätään, että tuomioistuin ei ole velvollinen määräämään lasta palautettavaksi, jos on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille taikka että lapsi muutoin joutuisi kestävämmään tilanteeseen. Asetuksessa mennään askelta pidemmälle, sillä velvollisuutta määrätä lapsi palautettavaksi laajennetaan niin, että se koskee myös niitä tapauksia, joissa lapsen palauttaminen voisi muuten saattaa tämän alttiiksi tällaiselle vaaralle, mutta joissa on todettu, että alkuperäisen asuinvaltion viranomaiset ovat toteuttaneet tai ovat valmiit toteuttamaan tarvittavat järjestelyt, joiden avulla voidaan turvata lapsen suojelu palauttamisen jälkeen.

Tuomioistuimen on arvioitava tätä tapaukseen liittyvien tosiseikkojen pohjalta. Ei riitä, että alkuperäisessä asuinvaltiossa on lapsen suojelua koskevia menettelyjä, vaan on varmistettava, että kyseisen jäsenvaltion viranomaiset ovat toteuttaneet konkreettisia toimenpiteitä suojellakseen kyseistä lasta.

Tuomarin on yleensä vaikea arvioida alkuperäisessä asuinvaltiossa vallitsevaan tilanteeseen liittyviä tosiseikkoja. Tarvitaan alkuperäisen asuinvaltion keskusviranomaisten apua, jotta voidaan arvioida, onko kyseisessä maassa toteutettu suojaavia toimenpiteitä ja ovatko ne riittävät turvaamaan lapsen suojelun palauttamisen jälkeen (ks. X luku).

2.3. Lapselle ja palauttamispynnön esittäväälle osapuolelle on annettava tilaisuus tulla kuulluiksi

11 ARTIKLAN 2 JA 5 KOHTA

Asetuksessa vahvistetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi menettelyn aikana. Tuomioistuimen on näin ollen annettava lapselle tilaisuus tulla kuulluksi, paitsi jos tuomari katsoo, että se ei ole tarpeen lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen (ks. IX luku).

Tuomioistuin ei voi myöskään kieltäytyä lapsen palauttamisesta, ennen kuin se on antanut palauttamispynnön esittäneelle henkilölle tilaisuuden tulla kuulluksi. Tiukan määräajan vuoksi kuuleminen on toteutettava mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. Yksi mahdollisuus on hyödyntää järjestelyjä, joista säädetään jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa annetussa asetuksessa (EY) N:o 1206/2001 ("todisteiden vastaanottamista koskeva asetus"). Tätä asetusta on sovellettu 1. päivästä tammikuuta 2004, ja se helpottaa jäsenvaltioiden tuomioistuinten keskinäistä yhteistyötä mm. perheoikeutta koskeviin asioihin liittyvien todisteiden vastaanottamisessa. Tuomioistuin voi joko pyytää toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta ottamaan vastaan todisteet tai hankkimaan todisteet suoraan toisesta jäsenvaltiosta. Koska tuomioistuimen on tehtävä päätös lapsen palauttamisesta kuuden viikon kuluessa, pyyntö on pantava täytäntöön viipymättä ja ainakin yleisessä 90 päivän määräajassa,

josta säädetään todisteiden vastaanottamista koskevan asetuksen 10 artiklan 1 kohdassa. Videokonferenssien ja puhelinneuvottelujen käyttö, jota esitetään em. asetuksen 10 artiklan 4 kohdassa, voi olla erityisen hyödyllistä tällaisiin tapauksiin liittyvien todisteiden hankkimisessa.

2.4. Tuomioistuimen on tehtävä päätös kuuden viikon kuluessa

11 ARTIKLAN 3 KOHTA

Tuomioistuimen on sovellettava nopeimpia kansallisen lainsäädännön mukaan käytettävissä olevia menettelyjä ja tehtävä päätös kuuden viikon kuluessa palauttamispynnön esittämisestä. Määräaika voidaan ylittää vain, jos sitä on mahdoton noudattaa poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi.

Asetuksen 11 artiklan 3 kohdan mukaan lapsen palauttamista koskeva päätös on tehtävä kuuden viikon kuluessa, mutta siinä ei täsmennetä, että se on myös voitava panna täytäntöön saman määräajan kuluessa. Tämä on kuitenkin ainoa tulkinta, joka tehokkaasti varmistaa, että tavoite lapsen välittömästä palauttamisesta tiukan määräajan puitteissa myös toteutuu. Tavoitteen toteutuminen voi olla uhattuna, jos palauttamismääräykseen on kansallisen lainsäädännön nojalla mahdollista hakea muutosta ja jos muutoksenhaku keskeyttää päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuden asettamatta muutoksenhakumenettelylle mitään määräaikaa.

Näistä syistä kansallisessa lainsäädännössä olisi pyrittävä varmistamaan, että palauttamismääräys, joka on annettu edellä mainitussa kuuden viikon määräajassa, on myös täytäntöönpanokelpoinen. Se, miten tämä voidaan toteuttaa, riippuu kansallisesta lainsäädännöstä. Mahdollisia menettelyjä voisivat olla esimerkiksi seuraavat:

- (a) Kansallisessa lainsäädännössä voitaisiin estää lapsen palauttamismääräystä koskeva muutoksenhaku, tai
- (b) kansallisessa lainsäädännössä voitaisiin antaa mahdollisuus muutoksenhakuun edellyttäen, että lapsen palauttamismääräys on täytäntöönpanokelpoinen mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.
- (c) Jos kansallinen lainsäädäntö sallii muutoksenhaun niin, että määräyksen täytäntöönpanokelpoisuus keskeytyy, jäsenvaltiossa olisi toteutettava menettelyjä, joiden avulla voidaan varmistaa muutoksenhaun nopeutettu käsittely, jotta kuuden viikon määräaika voidaan noudattaa.

Edellä kuvattuja menettelyjä olisi sovellettava soveltuvin osin myös palauttamatta jättämistä koskeviin määräyksiin, jotta rinnakaisten menettelyjen ja ristiriitaisten päätösten riski voidaan minimoida. Muutoin saattaa syntyä tilanne, jossa toinen osapuoli hakee muutosta palauttamattajättämispäätökseen, joka on annettu juuri ennen kuuden viikon määräajan päättymistä, ja vaatii samaan aikaan toimivaltaista tuomioistuinta käsittelemään asian.

Lapsen palauttaminen

Huom. Asetuksen sääntöjä (11 artiklan 2–5 kohtaa) sovelletaan ensisijaisesti yleissopimuksen määräyksiin nähden

	Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen määräykset	Asetuksen säännökset
Velvollisuus määrätä lapsi palautettavaksi	12 artikla: Sen jäsenvaltion tuomioistuimen, johon lapsi on kaapattu (”tuomioistuin”), on periaatteessa määrättävä lapsi välittömästi palautettavaksi, jos kaappaus on tapahtunut alle vuosi sitten.	11 artiklan 2–5 kohta: Asetuksessa vahvistetaan tämä periaate.
Poikkeus tästä velvollisuudesta	13 artiklan 1 kohdan b alakohta: Tuomioistuimen ei tarvitse määrätä lasta palautettavaksi, jos on olemassa vakava vaara, että palauttaminen asettaisi lapsen alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille tai että lapsi muutoin joutuisi kestämättömään tilanteeseen.	11 artiklan 4 kohta: Tuomioistuimen on määrättävä lapsi palautettavaksi, vaikka palauttaminen saattaisikin asettaa lapsen vaaraan, jos on todettu, että alkuperäisen asuinvaltion viranomaiset huolehtivat lapsen suojelemisesta palauttamisen jälkeen.
On kuultava lasta	13 artiklan 2 kohta: Tuomioistuimen ei tarvitse määrätä lasta palautettavaksi, jos lapsi on saavuttanut tietyn iän ja kehitystason ja vastustaa palauttamista.	11 artiklan 2 kohta: Tuomioistuimen on varmistettava, että lapselle annetaan tilaisuus tulla kuulluksi, paitsi jos tämä on tarpeetonta lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen.
On kuultava sitä vanhempaa, joka ei ole kaapannut lasta	(ei määräystä)	11 artiklan 5 kohta: Tuomioistuin ei voi kieltäytyä lapsen palauttamisesta, ellei lapsen palauttamista pyytäneelle henkilölle ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi.
Määräaika, jonka kuluessa palauttamispyyntö on käsiteltävä	11 artikla: Tuomioistuimen on toimittava nopeasti lapsen palauttamiseksi. Jos tuomioistuin ei ole tehnyt päätöstä kuuden viikon kuluessa, sitä voidaan vaatia perustelevaan viivytyks.	11 artiklan 3 kohta: Tuomioistuimen on noudatettava nopeinta kansallisen lainsäädännön nojalla käytettävissä olevaa menettelyä. Tuomioistuimen on tehtävä päätös kuuden viikon kuluessa palauttamispynnön esittämisestä, paitsi jos tämä osoittautuu mahdottomaksi poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi.

3. Entä jos tuomioistuin päättää, että lasta ei palauteta?

11 ARTIKLAN 6–7 KOHTA

➤ Toimivaltaisen tuomioistuimen on toimitettava jäljennös palauttamattajättämispäätöksestä alkuperäisen asuinvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle.

Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklassa ja asetuksen 11 artiklan 2–5 kohdassa asetettujen tiukkojen edellytysten perusteella tuomioistuimet todennäköisesti useimmissa tapauksissa päättävät, että lapsi on palautettava.

Jos tuomioistuin kuitenkin poikkeuksellisesti päättää vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan nojalla, että lasta ei palauteta, asetuksen 11 artiklan 6–7 kohdassa säädetään tässä tapauksessa noudatettavasta erityisestä menettelystä.

Menettely edellyttää, että tuomioistuin, joka on tehnyt palauttamattajättämispäätöksen, toimittaa jäljennöksen päätöksestään ja muut tarvittavat asiakirjat alkuperäisen asuinvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Asiakirjat voidaan toimittaa joko suoraan tuomioistuimelta toiselle tai jäsenvaltioiden keskusviranomaisten välityksellä. Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on saatava asiakirjat kuukauden kuluessa palauttamattajättämispäätöksen tekemisestä.

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on annettava päätös tiedoksi osapuolille ja kehotettava niitä esittämään huomautuksensa kansallisen lainsäädännön mukaisesti kolmen kuukauden kuluessa tiedoksiantamisesta sekä ilmoittamaan, haluavatko he, että alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin käsittelee lapsen huoltoa koskevan asian.

Jos osapuolet eivät esitä huomautuksia kolmen kuukauden määräajan kuluessa, alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin lopettaa asian käsittelyn.

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on käsiteltävä pääasia, jos ainakin yksi osapuolista sitä vaatii. Asetuksessa ei esitetä asian käsittelyä koskevia määräaikoja, mutta tavoitteena tulisi olla, että päätös tehdään mahdollisimman nopeasti.

➤ Mille tuomioistuimelle palauttamattajättämispäätös on toimitettava?

Palauttamattajättämispäätös ja muut tarvittavat asiakirjat on toimitettava sille tuomioistuimelle, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian.

Jos jokin kyseisen jäsenvaltion tuomioistuin on jo antanut tuomion, joka koskee kyseistä lasta, asiakirjat on periaatteessa toimitettava tälle tuomioistuimelle. Jos tällaista tuomiota ei ole annettu, tiedot on toimitettava sille tuomioistuimelle, joka on toimivaltainen kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, eli useimmiten sen paikkakunnan tuomioistuimelle, missä lapsen asuinpaikka oli ennen kaappausta. Toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta voi etsiä yksityisoikeuden alaa koskevan Euroopan oikeudellisen kartaston avulla (Oikeudellinen kartasto⁽¹⁾). Myös asetuksen nojalla nimetyt keskusviranomaiset voivat auttaa toisen jäsenvaltion toimivaltaisen tuomioistuimen etsimisessä (ks. X luku).

➤ Mitä asiakirjoja on toimitettava ja millä kielellä?

Asetuksen 11 artiklan 6 kohdassa säädetään, että palauttamattajättämispäätöksen tehneen tuomioistuimen on toimitettava

(1) http://www.europa/comm/justice_home/judicialatlascivil

”jäljennös palauttamatta jättämistä koskevasta tuomiosta ja asiaankuuluvista asiakirjoista, erityisesti oikeudessa kuulemista koskevasta pöytäkirjasta”. Päätöksen tehneen tuomarin tehtävänä on päättää, mitkä asiakirjat on tarpeen toimittaa. Tätä varten tuomarin on annettava selvitys tärkeimmistä seikoista, joiden perusteella hän on tehnyt päätöksen. Yleensä tämä tarkoittaa asiakirjoja, joiden perusteella tuomari on tehnyt päätöksensä, esimerkiksi lapsen tilannetta koskevia sosiaaliviranomaisten raportteja. Toisen tuomioistuimen on saatava asiakirjat käyttöönsä kuukauden kuluessa päätöksen tekemisestä.

Asetuksen 11 artiklan 6 kohdassa ei käsitellä asiakirjojen kääntämistä. Tuomioistuinten olisi pyrittävä löytämään käytännöllinen ratkaisu, joka soveltuu kuhunkin tilanteeseen ja siihen liittyviin erityistarpeisiin. Vastaanottavan valtion prosessioikeuden vaatimuksista riippuen asiakirjoja ei ehkä välttämättä tarvitse kääntää, jos asiaa käsittelemään ryhtyvä tuomari osaa kieltä, jolla asiaa on aiemmin käsitelty. Tarvittaessa voidaan kääntää vain kaikkein tärkeimmät asiakirjat. Myös keskusviranomaiset voivat kenties toimittaa epävirallisia käännöksiä. Jos asiakirjoja ei voida kääntää kuukauden määräajassa, kääntäminen voidaan tehdä alkuperäisessä asuinvaltiossa.

4. Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään pääasian kokonaisuudessaan

11 ARTIKLAN 7 KOHTA JA 42 ARTIKLA

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin, joka tekee päätöksen 11 artiklan 7 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa, on toimivaltainen käsittelemään pääasian kokonaisuudessaan. Sen toimivalta ei siis rajoitu pelkästään lapsen huolto-oikeudesta päättämiseen, vaan se voi päättää myös esimerkiksi tapaamisoikeudesta. Tällä

tuomioistuimella pitäisi periaatteessa olla sama asema kuin sillä olisi ollut siinä tapauksessa, että lapsen kaapannut vanhempi ei olisikaan kaapannut lasta vaan nostanut sen sijaan alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimessa kanteen pyytääkseen lapsen huollosta aiemmin tehdyn päätöksen muuttamista tai lupaa vaihtaa lapsen asuinpaikkaa. On mahdollista, että henkilö, joka pyytää lapsen palauttamista, ei ennen kaappausta asunut samassa jäsenvaltiossa kuin lapsi tai että tämä henkilö suostuu siihen, että lapsen asuinpaikka siirtyy toiseen jäsenvaltioon, kunhan hänen tapaamisoikeuttaan muutetaan vastaavasti.

5. Menettely alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimessa

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on noudatettava asian tutkimisessa tiettyjä menettelysääntöjä. Jos näitä sääntöjä noudatetaan, tuomioistuin voi myöhemmin antaa 42 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun todistuksen.

42 ARTIKLA

Alkuperäisen tuomioistuimen on varmistettava, että

- kaikille osapuolille annetaan tilaisuus tulla kuulluiksi;
- lapselle annetaan tilaisuus tulla kuulluksi, ellei sitä pidetä tarpeettomana lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen;
- tuomiossa otetaan huomioon palauttamatta-jättämispäätöksen taustalla olevat syyt ja todistusaineisto.

Käytännön näkökohtia

- **Miten alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin voi ottaa huomioon palauttamattajättämispäätöksen taustalla olevat syyt?**

Asiaa käsittelevien tuomarien on tehtävä yhteistyötä, jotta alkuperäisen asuinvaltion tuomari voi ottaa asianmukaisella tavalla huomioon palauttamattajättämispäätöksen taustalla olevat syyt ja todistusaineiston. Jos tuomareilla on yhteinen kieli, heidän olisi parasta ottaa suoraan yhteyttä toisiinsa joko puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Mahdollisiin kieliongelmiin voi saada apua keskusviranomaisilta (ks. *X luku*).

- **Miten kaappauksen suorittanut vanhempainvastuun kantajaa ja lasta voidaan kuulla, jos he ovat toisessa jäsenvaltiossa?**

Koska kaappauksen suorittanut vanhempainvastuunkantaja ja lapsi tuskin matkustavat alkuperäiseen asuinvaltioon oikeudenkäyntiä varten, he voivat antaa lausuntonsa siinä jäsenvaltiossa, jossa oleskelevat. Yksi mahdollisuus on turvautua asetuksessa (EY) N:o 1206/2001 ("todisteiden vastaanottamista koskeva asetus") säädettyihin järjestelyihin. Tätä asetusta on sovellettu 1. päivästä tammikuuta 2004, ja se helpottaa jäsenvaltioiden tuomioistuinten keskinäistä yhteistyötä mm. perheoikeutta koskeviin asioihin liittyvien todisteiden vastaanottamisessa. Tuomioistuin voi joko pyytää toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta ottamaan vastaan todisteet tai hankkimaan todisteet suoraan toisesta jäsenvaltiossa. Asetuksessa esitetään myös, että todisteet voidaan hankkia video- tai puhelinneuvottelun avulla.

On syytä ottaa huomioon myös se, että lapsikaappaus on eräissä jäsenvaltioissa rikos. Näiden jäsenvaltioiden olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kaappauksen tekijä voi osallistua oikeudenkäyntimenettelyyn alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimessa ilman rikosoikeudellisen rangaistuksen vaaraa. Tämäkin ongelma voitaneen ratkaista soveltamalla todisteiden vastaanottamista koskevassa asetuksessa säädettyjä järjestelyjä. Toinen ratkaisu voisivat olla erityisjärjestelyt, joiden avulla varmistettaisiin lapsen kaappauksen henkilön vapaa kulku alkuperäiseen asuinvaltioon ja pois sieltä, jotta voitaisiin helpottaa tämän henkilön osallistumista kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimessa käytävään menettelyyn.

Jos alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen tekemä päätös ei edellytä lapsen palauttamista, asian käsittely lopetetaan. Tämän jälkeen toimivalta pääasian käsittelyyn siirtyy sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jonne lapsi on kaapattu (ks. *kaaviot s. 43 ja 49*).

Jos taas alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen tekemä päätös edellyttää lapsen palauttamista, päätös tunnustetaan ja on pantavissa täytäntöön sellaisenaan toisessa jäsenvaltiossa, kunhan siihen on liitetty todistus (ks. *6 kohta ja kaavio s. 49*).

6. Eksekvatuurimenettelyn poistaminen alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen päätökseltä, joka edellyttää lapsen palauttamista

40 JA 42 ARTIKLA

Kuten edellä (2 kohdassa) kuvataan, on tuomioistuimen, joka vastaanottaa vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen perustuvan lapsen palauttamista koskevan pyynnön, sovellettava yleissopimuksessa vahvistettuja sääntöjä sellaisina kuin ne ovat täydennettyinä asetuksen 11 artiklalla. Jos pyynnön vastaanottanut tuomioistuin päättää, että lasta ei palauteta, alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimella on lopullinen toimivalta päättää lapsen palauttamisesta.

Jos alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin päättää, että lapsi on palautettava, on tärkeää varmistaa, että päätös voidaan panna nopeasti täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa. Tätä varten asetuksessa säädetään, että tällaiset päätökset tunnustetaan ja voidaan panna täytäntöön sellaisinaan toisessa jäsenvaltiossa, edellyttäen että niiden liitteenä on todistus. Tällä uudella säännöllä on kaksi seurausta: (a) ei ole enää tarpeen hakea eksekvatuurimenettelyä, ja (b) tuomion tunnustamista ei voida vastustaa. Tuomiosta on annettava todistus, jos se täyttää edellä 5 kohdassa mainitut menettelyä koskevat vaatimukset.

Tuomion antanut tuomari laatii todistuksen liitteessä IV olevalle vakiolomakkeelle samalla kielellä, jolla tuomio on annettu. Tuomari täyttää lomakkeeseen myös muut liitteessä vaaditut tiedot, muun muassa sen, onko tuomio alkuperäisessä asuinvaltiossa täytäntöönpanokelpoinen silloin, kun se annetaan.

Alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen on periaatteessa annettava todistus sen jälkeen, kun tuomio tulee ”täytäntöönpanokelpoiseksi”, mikä edellyttää, että muutoksenhauulle asetettu määräaika on

umpeutunut. Tämä sääntö ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuin voi halutessaan julistaa, että tuomio on pantavissa täytäntöön mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta. Asetuksessa annetaan tuomarille tämä mahdollisuus, vaikka siitä ei säädetä kansallisessa lainsäädännössä. Tarkoituksena on estää päätöksen täytäntöönpanon aiheeton viivyttäminen muutoksenhaun avulla.

43 ARTIKLA JA JOHDANTO-OSAN 24 KAPPALE

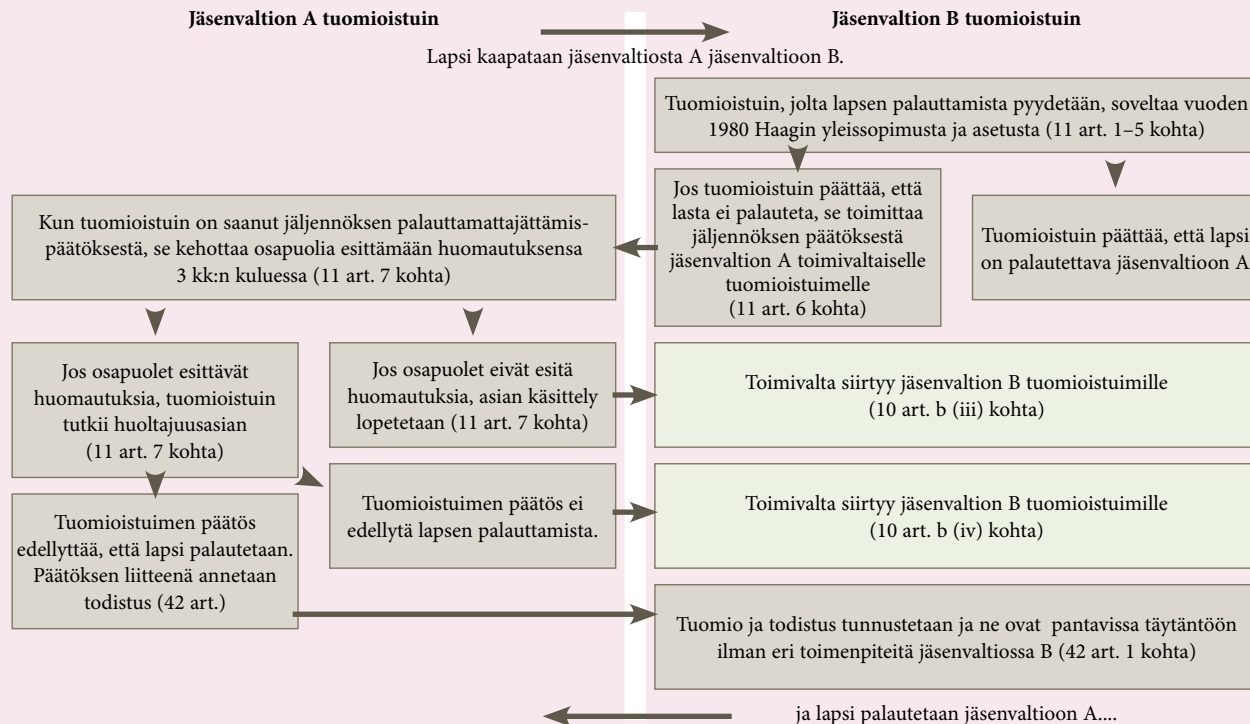
Todistuksen antamiseen ei voi hakea muutosta. Jos tuomion antanut tuomari on tehnyt todistuslomaketta täyttäessään virheen, niin että todistus ei vastaa tuomioita, tuomioistuimelle voidaan tehdä oikaisupyynnö. Tällöin sovelletaan tuomion antaneen jäsenvaltion kansallista lakia. Jos jompikumpi osapuoli haluaa pyytää lapsen palauttamista edellyttävän tuomion täytäntöönpanoa, sen on toimitettava jäljennös tuomiosta ja todistus. Todistusta ei tarvitse käännettää, lukuun ottamatta lomakkeen 14 kohtaa, joka koskee alkuperäisen asuinvaltion viranomaisten toteuttamia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on varmistaa lapsen suojelu palauttamisen jälkeen.

7. Jos lapsi siirretään edelleen toiseen jäsenvaltioon

42 ARTIKLA

On syytä korostaa, että alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen päätös on ilman eri toimenpiteitä täytäntöönpanokelpoinen kaikissa jäsenvaltioissa eikä ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, jossa palauttamattajättämisspätös on tehty. Tästä säädetään selkeästi asetuksen 42 artiklan 1 kohdassa, ja tämä vastaa koko asetuksen tavoitteita ja henkeä. Lapsen siirtäminen toiseen jäsenvaltioon ei siten vaikuta millään tavoin alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen päätökseen. Näin ollen ei ole tarpeen aloittaa uutta menettelyä lapsen palauttamiseksi vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen nojalla, vaan riittää, kun alkuperäisen asuinvaltion tuomioistuimen tekemä päätös pannaan täytäntöön.

Menettely lapsikaappaustapauksissa

VIII. Täytäntöönpano

Vaikka täytäntöönpanomenettely ei riipu asetuksesta vaan kansallisesta lainsäädännöstä, on olennaista, että kansalliset viranomaiset soveltavat sääntöjä, joiden avulla voidaan varmistaa asetuksen nojalla annettujen päätösten tehokas ja nopea täytäntöönpano, jotta asetuksen tavoitteiden toteutuminen ei vaarannu.

Tämä koskee erityisesti tapaamisoikeutta ja lapsen palauttamista lapsikaappauksen jälkeen, joiden osalta eksekvatuurimenettely on poistettu menettelyn nopeuttamiseksi.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tältä osin toistuvasti todennut oikeuskäytännössään, että sen jälkeen kun vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen sopimuspuolena olevan valtion viranomaiset ovat todenneet, että lapsi on viety pois maasta laittomasti yleissopimuksessa tarkoitettulla tavalla, viranomaisten velvollisuutena on toteuttaa asianmukaiset ja tehokkaat toimet sen varmistamiseksi, että lapsi palautetaan. Näiden toimien laiminlyönnin katsotaan rikkovan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan määräyksiä (perhe-elämän kunnioittaminen) (ks. esim. tuomio asiassa Iglésias Gil ja A.U.I. v. Espanja, 29.7.2003, 62 kohta). Jokaisen sopimusvaltion on varmistettava, että sillä on käytettävissään asianmukaiset ja tehokkaat keinot varmistaa yleissopimuksen 8 artiklan mukaisten velvoitteiden noudattaminen (ks. esim. tuomio asiassa Maire v. Portugali, 26.6.2003, 76 kohta, ja tuomio asiassa Ignaccolo-Zenide v. Romania, 25.1.2000, 108 kohta).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on myös korostanut, että vanhempainvastuuta koskevan päätöksen tekemiseen liittyvät menettelyt, joihin sisältyy myös lainvoimaisen päätöksen täytäntöönpano, edellyttävät nopeaa käsittelyä, sillä viivästys voi

aiheuttaa korvaamatonta vahinkoa lapsen ja sen vanhemman väliselle suhteelle, jonka luona tämä ei asu. Tämän vuoksi toimenpiteiden soveltuvuutta onkin arvioitava niiden täytäntöönpanon nopeuden perusteella (ks. esim. tuomio asiassa Ignaccolo-Zenide v. Romania, 25.1.2000, 102 kohta, ja tuomio asiassa Maire v. Portugali, 26.6.2003, 74 kohta).

IX. Lapsen kuuleminen

23, 41 JA 42 ARTIKLA

Asetuksessa korostetaan, että on tärkeää antaa lapselle tilaisuus tuoda esiin mielipiteensä häntä koskevista menettelyistä. Lapsen kuuleminen on yksi eksekvatuuri-menettelyn poistamisen edellytyksistä tapaamisoikeutta ja lapsen palauttamista koskevien päätösten osalta (ks. VI ja VII luku). On myös mahdollista vastustaa vanhempainvastuuta koskevan tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa sillä perusteella, että lapselle ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi (ks. V luku).

Asetuksessa esitetään pääperiaate, jonka mukaan lasta on kuultava häntä koskevista menettelyistä. Poikkeustapauksissa lasta ei tarvitse kuulla, jos se olisi tarpeetonta hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioon ottaen. Tätä poikkeusta olisi tulkittava rajoittavasti.

Asetus ei vaikuta tältä osin sovellettaviin kansallisiin menettelyihin (johdanto-osan 19 kappale). Lapsen kuuleminen on yleensä toteutettava ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Pienten lasten mielipiteitä on arvioitava erityisen varovasti, erityisasiantuntijoiden avulla, ja lapsia on kuultava erillään aikuisista.

Lapsen ei tarvitse esittää mielipidettään oikeudenistunnossa, vaan toimivaltainen viranomainen voi selvittää sen kansallisen lainsäädännön menettelyjen mukaisesti. Esimerkiksi eräissä jäsenvaltioissa lapsen kuulemisen suorittaa sosiaaliviranomainen, joka esittää tuomioistuimelle raportin lapsen toiveista ja tuntemuksista. Jos kuuleminen tapahtuu oikeudenistunnossa, tuomarin olisi pyrittävä järjestämään se sillä tavoin, että siinä otetaan huomioon asian luonne, lapsen ikä ja muut asiaan liittyvät olosuhteet. Joka tapauksessa on tärkeää antaa lapselle tilaisuus ilmaista mielipiteensä luottamuksellisesti.

Kun lapsen kuulemisen toimittaa tuomari tai muu virkamies, on erittäin tärkeää, että kyseisellä henkilöllä on tehtävän edellyttämä koulutus, jossa perehdytään mm. kommunikointiin lapsen kanssa, ja että hän on tietoinen siitä riskistä, että vanhempi pyrkii vaikuttamaan lapsen mielipiteisiin ja painostamaan tätä. Kun lapsen kuuleminen toimitetaan asianmukaisella tavalla ja luottamuksellisesti, lapsi voi ilmaista toiveensa ja vapautua siten tuntemasta olevansa vastuussa tilanteesta tai syyppä siihen.

Lapsen kuuleminen voi palvella eri tarkoituksia menettelyn tyypistä ja tavoitteista riippuen. Jos menettely koskee huolto-oikeutta, tavoitteena on yleensä pyrkiä löytämään lapselle mahdollisimman sopiva asuinympäristö. Jos kyseessä on lapsikaappaus, tarkoituksena on usein varmistaa, että lapsi todella vastustaa palauttamista ja selvittää, miksi hän on päätenyt tälle kannalle, sekä tutkia, onko lapsi tavalla tai toisella vaarassa. Tällaisissa tapauksissa on aina olemassa mahdollisuus, että vanhemmat yrittävät vaikuttaa lapseen.

X. Keskusviranomaisten ja tuomioistuinten välinen yhteistyö

53–58 ARTIKLA

Keskusviranomaisilla on keskeinen asema asetuksen soveltamisessa. Jäsenvaltioiden on nimettävä vähintään yksi keskusviranomainen. Ihannetapauksessa tämä viranomainen vastaa myös vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen soveltamisesta. Näin voidaan hyödyntää yhteisvaikutuksia ja niitä kokemuksia, joita viranomaisille on kertynyt lapsikaappaustapauksista.

Keskusviranomaisille on myönnettävä riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit niiden velvollisuuksien täyttämistä varten, ja niiden henkilöstölle on annettava asianmukainen koulutus ennen asetuksen voimaantuloa. Nykyaikaisen teknologian käyttöä olisi pyrittävä edistämään.

Asetuksessa säädetään, että keskusviranomaiset liitetään osaksi siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellista verkostoa (Euroopan oikeudellinen verkosto⁽¹⁾) ja että ne tapaavat toisiaan säännöllisesti verkoston puitteissa keskustellakseen asetuksen soveltamisesta.

Keskusviranomaisten erityisvelvollisuudet luetellaan asetuksen 55 artiklassa. Niihin kuuluu mm. velvollisuus helpottaa tuomioistuinten välistä yhteydenpitoa, mikä on tarpeen erityisesti silloin, kun asia siirretään tuomioistuimelta toiselle (ks. III ja VII luku). Tällaisissa tapauksissa keskusviranomaiset toimivat välittäjinä kansallisten tuomioistuinten ja muiden jäsenvaltioiden keskusviranomaisten välillä.

Keskusviranomaisten tehtävänä on myös helpottaa sopimusten tekemistä vanhempainvastuunkantajien välillä esimerkiksi sovittelun avulla. Sovittelua pidetään yleensä tärkeänä esimerkiksi

lapsikaappaustapauksissa, sillä sen avulla voidaan varmistaa, että lapsi saa tavata kaappauksen jälkeen myös toista vanhempansa ja palauttamisen jälkeen sitä vanhempaa, joka oli suorittanut kaappauksen. On kuitenkin tärkeää, että sovitteluprosessia ei käytetä verukkeena lapsen palauttamisen viivyttämiseen.

Keskusviranomaisten ei tarvitse suorittaa näitä tehtäviä itse, vaan ne voivat antaa ne muiden tehtäväksi.

Keskusviranomaisille asetetun yhteistyövelvoitteen ohella asetuksessa edellytetään, että eri jäsenvaltioiden tuomioistuimet tekevät yhteistyötä eri tarkoituksia varten. Eräissä säännöksissä vahvistetaan eri jäsenvaltioiden tuomareille erityisiä velvoitteita, jotka koskevat yhteydenpitoa ja tietojenvaihtoa tilanteissa, joissa asian käsittely siirtyy tuomioistuimelta toiselle (ks. III luku) tai jotka koskevat lapsikaappauksia (ks. VII luku).

Tällaisen yhteistyön tukemiseksi ja helpottamiseksi tuomareita olisi kannustettava keskustelemaan keskenään sekä Euroopan oikeudellisen verkoston että jäsenvaltioiden toteuttamien aloitteiden puitteissa. Tässä voidaan käyttää mallina vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen perustuvaa ”yhteystuomarijärjestelyä”.

Jäsenvaltiot saattavat katsoa hyödylliseksi nimetä yhteystuomareita tai perheoikeuteen erikoistuneita tuomareita avustamaan asetuksen soveltamisessa. Tällaiset järjestelyt voivat yhdessä Euroopan oikeudellisen verkoston kanssa luoda edellytykset tehokkaalle yhteistyölle paitsi tuomarien ja keskusviranomaisten välillä myös tuomarikunnan keskuudessa, mikä nopeuttaisi asetuksessa tarkoitettua vanhempainvastuuta koskevien asioiden ratkaisemista.

(1) <http://www.europa.eu.int/civiljustice>

**XI. Asetuksen ja lasten
suojelua koskevan
vuoden 1996 Haagin
yleissopimuksen
suhde toisiinsa**

61 JA 62 ARTIKLA

Asetuksen soveltamisala on jokseenkin sama kuin toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19. päivänä lokakuuta 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen ("vuoden 1996 Haagin yleissopimus") soveltamisala. Molemmat sisältävät sääntöjä tuomioistuimen toimivallasta sekä vanhempainvastuuta koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.

Kesäkuuhun 2005 mennessä vain kuusi jäsenvaltiota oli ratifioinut yleissopimuksen tai liittynyt siihen: Tšekki, Latvia, Viro, Slovakia, Liettua ja Slovenia. Muut jäsenvaltiot, lukuun ottamatta Unkaria ja Maltaa, ovat allekirjoittaneet yleissopimuksen mutta eivät ole vielä ratifioineet sitä. Yleissopimuksen on määrä tulla voimaan kaikissa jäsenvaltioissa sen jälkeen, kun ne kaikki ovat ratifioineet sen yhteisön nimissä. Asetuksen ja yleissopimuksen välistä suhdetta täsmennetään asetuksen 61 ja 62 artiklassa.

61 JA 62 ARTIKLA

Se, sovelletaanko asetusta tai yleissopimusta johonkin tiettyyn tapaukseen, ratkaistaan tarkastelemalla seuraavia seikkoja:

■ **(a) Koskeeko asia asetuksen soveltamisalaan kuuluvaa kysymystä?**

Asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa jäsenvaltioiden välillä sovelletaan asetuksen säännöksiä ensisijaisina yleissopimukseen nähden. Näin ollen tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevista asioista sovelletaan ensisijaisesti asetusta.

Toisaalta jäsenvaltioiden välisissä **sovellettavaa lakia koskevista asioista sovelletaan yleissopimusta**, koska tämä seikka ei kuulu asetuksen soveltamisalaan.

■ **(b) Onko kyseessä olevan lapsen asuinpaikka jäsenvaltion alueella?**

Jos vastaus on kyllä sekä a että b kohdassa, asetusta sovelletaan ensisijaisena yleissopimukseen nähden.

■ **(c) Koskeeko asia toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antaman päätöksen tunnustamista ja/tai täytäntöönpanoa?**

Tätä kysymystä tarkasteltaessa on otettava huomioon, että tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia asetuksen sääntöjä sovelletaan kaikkiin jäsenvaltioiden toimivaltaisten tuomioistuinten tekemiin päätöksiin. Sillä, asuuko lapsi jonkin jäsenvaltion alueella, ei siis ole merkitystä, kunhan kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta tehdä asiassa päätös. Tämän vuoksi tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia asetuksen sääntöjä sovelletaan jäsenvaltioiden tuomioistuinten tekemiin päätöksiin, vaikka lapsi asuisi kolmannessa maassa, joka on yleissopimuksen sopimuspuoli. Tarkoituksena on varmistaa, että voidaan muodostaa yhteinen oikeusalue. Tämä edellyttää, että kaikki Euroopan unionin toimivaltaisten tuomioistuinten päätökset tunnustetaan ja pannaan täytäntöön yhteisten sääntöjen mukaisesti.

12 ARTIKLAN 4 KOHTA

Kuten II luvussa todetaan, asetuksen 12 artiklalla otetaan käyttöön rajoitettu oikeuspaikkavaihtoehto, jonka mukaan osapuoli voi viedä asian käsiteltäväksi jonkin jäsenvaltion tuomioistuimeen, vaikka lapsen asuinpaikka ei olisi kyseisessä jäsenvaltiossa, jos tällä on siihen kuitenkin kiinteät siteet.

Vaihtoehtoa ei ole rajoitettu ainoastaan tilanteisiin, joissa lapsen asuinpaikka on jonkin jäsenvaltion alueella, vaan sitä voidaan soveltaa myös silloin, kun lapsen asuinpaikka on kolmannessa maassa, joka ei ole vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli. Tällöin 12 artiklaan perustuvan toimivallan katsotaan olevan lapsen edun mukainen, erityisesti (mutta ei ainoastaan) siinä tapauksessa, että oikeudenkäynti osoittautuu mahdottomaksi kyseisessä kolmannessa maassa (12 artiklan 4 kohta).

Jos lapsen asuinpaikka sen sijaan on sellaisessa kolmannessa maassa, joka on yleissopimuksen sopimuspuoli, sovelletaan yleissopimuksen sääntöjä.

LIITE

Avioeromenettelyt Euroopan unionissa – Yhteenvedo aviooliittoa koskevista säännöistä

I Johdanto

Aviooliittoa koskevat asetuksen säännökset on otettu lähes sellaisinaan Bryssel II -asetuksesta. Tulkintoja, joita Bryssel II -asetuksesta on esitetty sen tultua voimaan 1. maaliskuuta 2001, voidaan näin ollen käyttää ohjenuorana myös tämän asetuksen yhteydessä. Hyödylliseksi saattaa osoittautua esimerkiksi Bryssel II -asetusta edeltäneen, 28. päivänä toukokuuta 1998 tehdyn yleissopimuksen selitysmuistio (*EYVL C 221, 16.7.1998, s. 27*).

Asetus sisältää sääntöjä toimivallan määräytymisestä ja tuomioiden tunnustamisesta avioeroa, asumuseroa ja aviooliiton mitätöintiä ("avioero") koskevilla siviilioikeudellisissa asioissa. Sen soveltamisala on rajoitettu aviosuhteen purkamiseen, eikä sitä siis sovelleta muihin liitännäistoimenpiteisiin kuten aviooliiton varallisuus oikeudellisiin vaikutuksiin tai avioeron syihin.

II Minkä jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia?

Asetuksen 3 artiklan toimivaltasäännöissä esitetään kattava luettelo toimivaltaperusteista, joiden nojalla määritetään se jäsenvaltio, jonka tuomioistuimille toimivalta kuuluu. Asetuksessa määritetään ainoastaan se jäsenvaltio, jonka tuomioistuimille toimivalta kuuluu, ei yksittäistä toimivaltaista tuomioistuinta. Tämä ratkaistaan kansallisen prosessioikeuden sääntöjen perusteella.

Kun tuomioistuin saa käsiteltäväkseen avioerohakemuksen, sen on analysoitava tilanne seuraavasti:

Onko tuomioistuin toimivaltainen
3–5 artiklan nojalla?

► KYLLÄ

▼ EI

Kuuluuko toimivalta asetuksen nojalla
jonkin toisen jäsenvaltion
tuomioistuimelle (17 artikla)?

▼ KYLLÄ

▼ EI

Tuomioistuimen on
ilmoitettava
oma-aloitteisesti, että se ei ole
toimivaltainen (17 artikla)

Jos asetuksen mukaan
mikään tuomioistuin ei ole
toimivaltainen, tuomioistuin
voi käyttää sille kansallisen
lainsäädännön mukaan
kuuluvaa toimivaltaa
("toissijainen toimivalta")
(7 artikla).

On olemassa useita muita toimivaltaperusteita

3 ARTIKLA

Avioliittoasioissa ei ole olemassa yleistä toimivaltasääntöä. Sen sijaan 3 artiklassa luetellaan useita toimivaltaperusteita. Ne ovat vaihtoehtoisia, mikä tarkoittaa sitä, ettei niitä ole asetettu tärkeysjärjestykseen.

Uuden Bryssel II -asetuksen 3 artiklassa luetellaan seitsemän vaihtoehtoista toimivaltaperustetta, joita sovelletaan avioeroa, asumuseroa ja avioliiton mitätöintiä koskevista asioista. Mikään perusteista ei ole muita tärkeämpi, vaan puoliset voivat esittää hakemuksensa jonkin jäsenvaltion tuomioistuimelle minkä tahansa seuraavassa mainitun perusteen nojalla:

- (a) puolisoitten asuinpaikka
- (b) puolisoitten viimeinen asuinpaikka, jos jompikumpi edelleen asuu siellä
- (c) jommankumman puolison asuinpaikka, jos hakemus esitetään yhdessä
- (d) vastaajan asuinpaikka
- (e) hakijan asuinpaikka, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ennen hakemuksen tekemistä
- (f) hakijan asuinpaikka, jos hän on asunut siellä vähintään kuusi kuukautta ennen hakemuksen tekemistä ja hän on kyseisen jäsenvaltion kansalainen
- (g) yhteinen kansalaisuus (Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin osalta yhteinen "kotipaikka" (*domicile*)).

Perusteet ovat yksinomaisia siinä mielessä, että puoliso, jonka asuinpaikka on jossakin jäsenvaltiossa tai joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen (tai jonka kotipaikka on Yhdistyneessä kuningaskunnassa tai Irlannissa), voidaan asetuksen nojalla haastaa oikeuteen ainoastaan toisessa jäsenvaltiossa.

Esimerkki:

Mies on jäsenvaltion A kansalainen ja vaimo jäsenvaltion B kansalainen. Aviopari asuu jäsenvaltiossa C. Muutaman vuoden kuluttua liitto alkaa rakoilla, ja vaimo haluaa erota. Asetuksen 3 artiklan nojalla parisunta voi hakea eroa ainoastaan jäsenvaltion C tuomioistuimessa, koska heidän asuinpaikkansa on kyseisessä jäsenvaltiossa. Vaimo ei voi viedä asiaa jäsenvaltion B tuomioistuimeen, vaikka hän on kyseisen jäsenvaltion kansalainen, koska 3 artiklassa edellytetään, että molempien puolisoitten on oltava kyseisen jäsenvaltion kansalaisia.

Asetuksen 12 artiklan oikeuspaikkasääntö määrää, että tuomioistuin, jolta avioeroa haetaan asetuksen nojalla, on tietyn edellytyksin toimivaltainen käsittelemään myös avioeroon liittyvän vanhempainvastuuta koskevan asian (*ks. II luku, 2 c kohta*).

III Mitä tapahtuu, jos menettely pannaan vireille kahdessa eri jäsenvaltiossa?

19 ARTIKLAN 1 KOHTA

Kun jokin tuomioistuin on saanut asian käsiteltäväkseen asetuksen 3 artiklan nojalla ja julistautunut toimivaltaiseksi, muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimet eivät enää ole toimivaltaisia, vaan niiden on hylättävä samassa asiassa myöhemmin tehdyt hakemukset. Tämän vireilläolosaännön (lis pendens) tarkoituksena on taata oikeusvarmuus ja välttää rinnakkaiset menettelyt ja keskenään ristiriidassa olevien tuomioiden antaminen.

Asetuksen 19 artiklan 1 kohdan sanamuotoa on hieman muutettu Bryssel II -asetuksen 11 artiklan 1 ja 2 kohtaan verrattuna. Muutoksen tarkoituksena on yksinkertaistaa muotoilua, sisältää kuitenkin muuttamatta.

Asetuksen 19 artiklan 1 kohta kattaa kaksi tilannetta:

- (a) Samaa aihetta ja asiaa koskevat menettelyt on pantu vireille eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa ja
- (b) menettelyt, jotka eivät liity samaan asiaan, mutta jotka on "käsiteltävä samassa yhteydessä", pannaan vireille eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa.

Kaaviot

Siirtymäsäännökset (64 artikla)	s. 9
Lapsen aiempaan asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilyminen (9 artikla)	s. 19
Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn (15 artikla)	s. 27
Toimivalta lapsikaappaustapauksissa (10 artikla)	s. 39
Lapsen palauttaminen (11 artikla)	s. 43
Menettely lapsikaappaustapauksissa	s. 49

Valokuvat

s. 14: Pawel Wyndis
s. 28: Olivier Pollet
s. 32: Vera Berard, Cindy Kalamajka
s. 36: Adrian Y., Bob Smith
s. 56: Andy Stafiniak

Käsikirja uuden Bryssel II -asetuksen soveltamista varten

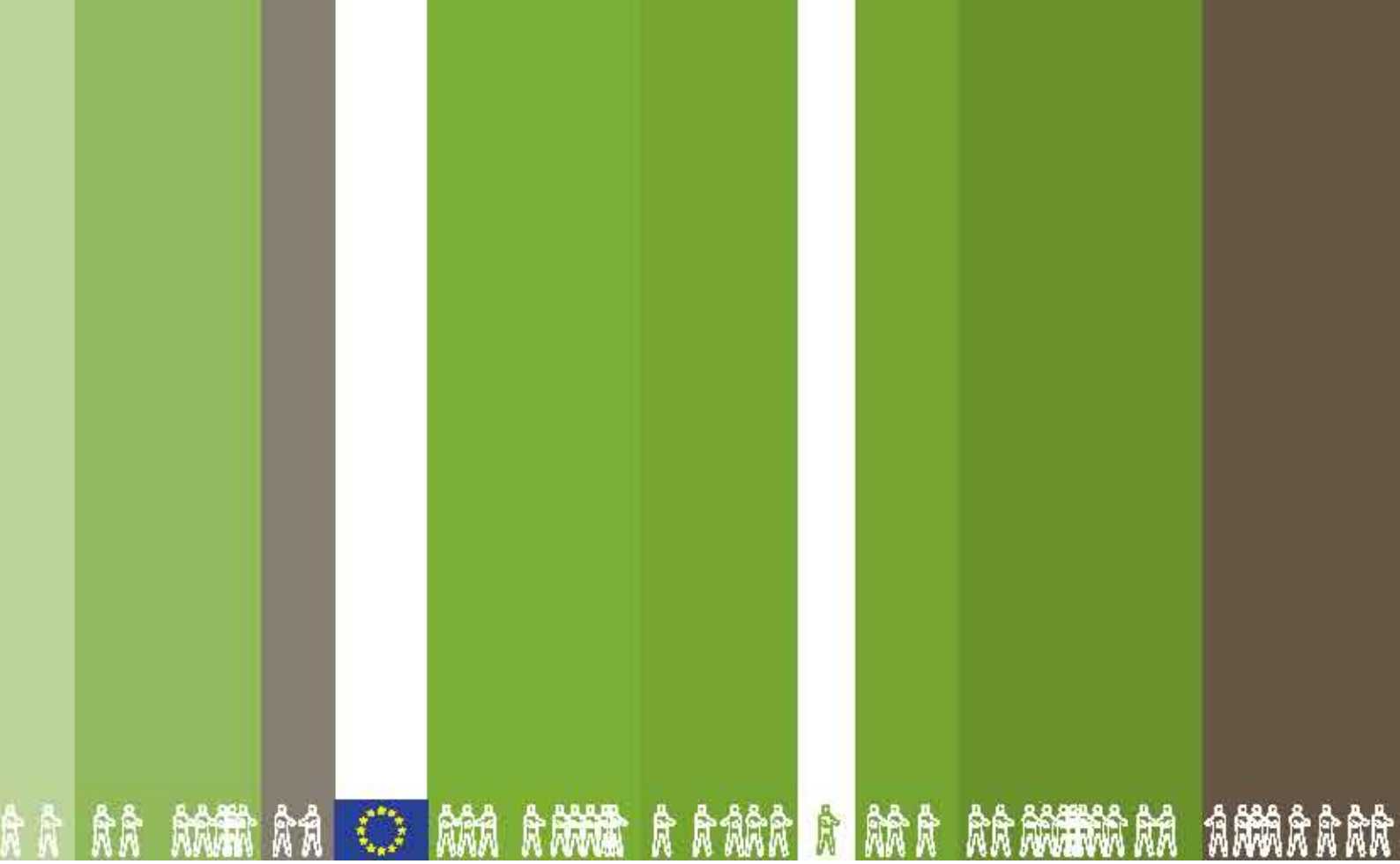
(Neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, annettu 27. päivänä marraskuuta 2003, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskeissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta)

© Euroopan yhteisöt, 2005

Jäljentäminen sallittu, kunhan lähde mainitaan.

Painettu Belgiassa, lokakuu 2005

Painettu kloorivalkaisemattomalle paperille

www.europa.eu.int/civiljustice